

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Laura Mäenpää & Katariina Nieminen

OMAHOITAJUUS TYÖMENETELMÄNÄ PÄIVÄKODISSA

Sosiaali- ja terveysala
2013

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Laura Mäenpää ja Katariina Nieminen
Opinnäytetyön nimi	Omahoitajuus työmenetelmänä päiväkodissa
Vuosi	2013
Kieli	suomi
Sivumäärä	57 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää työntekijöiden näkökulmasta miten omahoitajuus toimii työmenetelmänä päiväkodissa. Tutkimuksessa selvitettiin mitä menetelmiä työntekijöillä oli käytössä ja miten ne toimivat käytännön työssä. Lisäksi tutkimuksen avulla haluttiin selvittää omahoitajuuden positiivisia puolia sekä mahdollisia haasteita. Työn tavoitteena oli myös tutkia vastaajien näkemyksiä omahoitajuuden kehittämisestä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui varhaiskasvatuksesta, päivähoidosta, kasvatuskumppanuudesta ja kiintymyssuhteista. Lisäksi perehdytään tarkemmin omahoitajuuden historiaan sekä erilaisiin työmenetelmiin. Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla kahdesta vaasalaisesta päiväkodista. Lomakkeeseen laadittiin 13 avointa kysymystä sekä yksi puolistrukturoitu kysymys. Vastausprosentti tutkimuksessa oli 53,6.

Tulosten perusteella työntekijöillä on yhtenäinen ja hyvä näkemys siitä, mikä on omahoitajan merkitys. Omahoitajuus ja sen toteutustavat koetaan erittäin merkittävänä asioina varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksesta käy ilmi, että omahoitajuus helpottaa työntekoa ja selkeyttää sitä.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulustusohjelma

ABSTRACT

Authors	Laura Mäenpää and Katariina Nieminen
Title	Primary Nursing System in Day Care Centre
Year	2013
Language	Finnish
Pages	57 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how primary nursing system works in a day care centre from the perspective of the employees. The aim was to study which methods were used and how well these methods worked in everyday work. A further aim was to find out which the positive sides and possible challenges of primary nursing system are. The aim of this research was also to study how the primary nursing system should be developed in the respondents' opinion.

Theoretical frame of the research consisted of early childhood education, day care, educational partnership and attachment relationships. Also the history of primary nursing system and different work methods are looked at. The research method was qualitative. The research material was collected with questionnaires in two day care centres in Vaasa. There were 13 open-ended questions and one half-structured question in the questionnaire. The response rate in the research was 53,6.

The results of the research indicated that employees had a consistent and good perception of what the significance of primary nursing system is. Primary nursing system and different ways to implement it were considered to be very significant in early childhood education. The results show that primary nursing system makes working easier and defines the work in day care centres.

Keywords	Early childhood education, day care, educational partnership, primary nursing

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS.....	7
2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat tekijät	7
2.1.1 Varhaiskasvatussuunnitelma.....	8
2.1.2 Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma.....	9
3 PÄIVÄHOITO	10
3.1 Lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys	11
4 KASVATUSKUMPPANUUS	13
4.1 Kodin ja päivähoidon yhteistyö	13
4.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet.....	15
4.2.1 Kuuleminen.....	15
4.2.2 Kunnioitus.....	15
4.2.3 Luottamus	16
4.2.4 Dialogi.....	16
4.3 Kasvatuskumppanuuden haasteet	16
5 KIINTYMYSSUHTEET.....	18
5.1 Kiintymyssuhdemallit.....	19
5.1.1 Turvallinen kiintymyssuhde.....	19
5.1.2 Turvaton, välttelevä kiintymyssuhde	20
5.1.3 Turvaton, ristiriitainen kiintymyssuhde	20
5.1.4 Jäsentymätön kiintymyssuhde	21
5.2 Kiintymyssuhteet päiväkodissa	21
6 OMAHOITAJUUS	23
6.1 Omahoitajuuden historia	23
6.2 Omahoitajuus työmenetelmänä	24
6.2.1 Kotikäynti	25
6.2.3 Päivittäiset kohtaamiset	27

6.2.4 Kasvatuskeskustelut.....	27
6.2.5 Pienryhmät	28
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
7.1 Tutkimuksen aihe	30
7.2 Tutkimusmenetelmät	30
7.2.1 Kyselylomake	31
7.2.2 Sisällönanalyysi	31
7.3 Luotettavuus, pätevyys ja eettisyys	32
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
8.1 Taustatiedot	34
8.1.1 Työkokemus varhaiskasvatusalalla.....	35
8.1.2 Kauanko olet toteuttanut työssäsi omahoitajuutta?.....	36
8.1.3 Omahoitajuus koulutus	37
8.2 Omahoitajuuden työmenetelmät.....	37
8.3 Omahoitajuus työpäivien aikana	39
8.4 Omahoitajuuden hyvät ja huonot puolet.....	41
8.5 Omahoitajuuden kehittäminen työpaikalla.....	43
8.6 Omahoitajuuden merkitys kasvatuskumppanuudessa	44
8.7 Omahoitajan tärkein tehtävä.....	46
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	49
10 POHDINTA	53
LÄHTEET.....	55
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Vastaajien koulutustausta	s. 34
Kuvio 2.	Työkokemus varhaiskasvatuksen parissa	s. 35
Kuvio 3.	Omahoitajuuden toteutus vuosina	s. 36
Kuvio 4.	Työmenetelmät omahoitajuudessa	s. 37
Kuvio 5.	Omahoitajuuden positiiviset puolet	s. 41
Taulukko 1.	Henkilökunnan vastaukset	s. 46

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje

LIITE 2. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on omahoitajuus päiväkodissa. Valitsimme aiheen, koska se on tärkeä osa kodin ja päiväkodin yhteistyötä. Lisäksi se herättää mielenkiintoa, koska sitä toteutetaan eri tavoin eri päiväkodeissa. Tutkimme miten sitä käytännössä toteutetaan eri päiväkodeissa ja mihin menetelmiin ollaan tyytyväisiä sekä mitkä taas ovat haasteellisia.

Teoriaosuudessa käsittelemme varhaiskasvatusta, kasvatuskumppanuutta ja omahoitajuutta. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Kasvatuskumppanuus taas on henkilöstön ja vanhempien välistä kasvatusyhteistyötä, johon nykyisin liittyy usein omahoitajuus. Omahoitajuus tarkoittaa sitä, että päivähoitossa on lapselle nimetty omahoitaja, joka huolehtii lapsesta päivähoitopäivän ajan. Omahoitajuuden kautta pystytään vahvistamaan kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät sitoutuvat yhdessä tukemaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät kasvattajan ja vanhempien tiedot lapsesta.

Toteutimme tutkimuksen kahdessa vaasalaisessa päiväkodissa, joissa tiesimme omahoitajuutta toteutettavan. Laadimme kyselylomakkeen, joka sisälsi pääasiassa avoimia kysymyksiä sekä yhden puolistrukturoidun kysymyksen. Tutkimuksesta saatujen vastausten perusteella omahoitajuus koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi menetelmäksi.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista vuorovaikutusta ja se tähtää tavoitteelliseen yhteistoimintaan. (Reunamo 2007, 101.) Tämän kasvatuksellisen vuorovaikutuksen avulla pyritään lapsen tasapainoiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Niihin pyritäessä keskeisessä asemassa on lapsen omaehtoinen leikki. Oleellista varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuspalveluja ovat päiväkotihoito, perhepäivähoito, esiopetus, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Kuntien ohella varhaiskasvatuspalveluja tuottavat seurakunnat, järjestöt ja erilaiset yksityiset palveluntuottajat. (THL 2013.) Nämä päivähoitomuodot antavat erilaisia ja toisiaan täydentäviä mahdollisuuksia päivähoiton toteuttamiseksi (Pyykkö, Salpakivi & Vuorio 1985, 23).

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat tekijät

Erilaiset dokumentit ja asiakirjat ovat varhaiskasvatuksen laadunhallinnan perusteina. Varhaiskasvatuksen toteuttamista ja järjestämistä koskevat ohjeet löytyvät säädetyistä laeista ja säädöksistä. Suomessa varhaiskasvatus perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, jotka määrittelevät lapsen oikeuksia sekä muihin kansallisiin säädöksiin. Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ihmisarvo on keskeisin, tähän liittyy tasa-arvoinen kohtelu, syrjäntäkielto sekä lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen. (Reunamo 2007, 102.)

Eri lakien ja asetusten avulla valtio määrittää ja asettaa raamit varhaiskasvatukselle. Kuntien on otettava nämä ohjeet huomioon järjestäessään varhaiskasvatuspalveluita. Varhaiskasvatusyksiköiden taas tulee huomioida sekä valtakunnan että kunnan ohjeistukset, jotka puolestaan määrittävät raamit yksittäisille tiimeille ja työntekijöille. (Mikkola & Nivalainen 2009, 12.)

Varhaiskasvatusta ja päivähoitoa yleensä säätelee laki ja asetus lasten päivähoitosta (L 19.1.1973/36, 16.3.1973/239). Tämä laki säätelee muun muassa päivähoitotoiminnan järjestämistä, eri toimintamuotoja, tavoitteita sekä ympäristöä. Laki säätelee myös päivähoitotoiminnan hallintoa siinä määrin, että kunnan tulee järjestää päivähoitotoiminnan kunnan tarpeiden mukaan. Näiden säädösten tehtävänä on luoda edellytykset toiminnalle, tukea sitä ja selkiyttää sen mahdollisuuksia. Laki määrää esimerkiksi hoidettavien lasten enimmäismäärän ja laissa esitetään myös kasvatukselliset vaatimukset päivähoitotoiminnalle. Asetus taas tarkentaa lapsiryhmien koot sekä enimmäishoitoajat vuorokaudessa. (Pyykkö ym. 1985, 27-28.) Lisäksi päivähoitoa ohjaa erilaiset sosiaali- ja terveydenhuollon lait ja asetukset, esimerkkinä laki lasten kotihoitosta ja yksityisen hoidon tuesta (20.12.1996/1128; STM 2004, 12).

2.1.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen oikeuksien sopimus toimii arvopohjana varhaiskasvatussuunnitelman perusteille (Kaskela & Kronqvist 2007, 10). Suomalaisessa kasvatuksessa nousee esiin erityisesti tavoitteellisuus, joka näkyy suunnitelmina julkisessa kasvatustoiminnassa, jota yhteiskunta ohjaa. Kasvatustieteissä kasvatustieteellinen suunnittelu ja kyseiset suunnitelmat ovat julkisia, joilla pyritään takaamaan julkisen kasvatuksen laatu sekä turvaamaan lasten tasapainoinen kehitys. (Hellström 2010, 110.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, valtakunnallinen varhaiskasvatuksen ohjauksen väline. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käytetään usein myös lyhennettä Vasu. Vasun tavoitteena on toteuttaa varhaiskasvatusta samalla tavalla koko maassa. (Reunamo 2007, 101.) Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteella jokainen kunta laatii myös oman varhaiskasvatussuunnitelmansa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on varhaiskasvatuksen yhdenvertaisen toteuttamisen edistäminen. Perusteet ohjaavat myös sisällöllistä kehittämistä ja luovat edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Tavoitteena on myös lisätä ammatillista tietoisuutta kasvatustieteiden

löstön keskuudessa, sekä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuspalveluissa. (Stakes 2005. 7.)

Jokaisella varhaiskasvatuksen yksiköllä tulee olla oma varhaiskasvatussuunnitelma, jossa näkyvät vanhempien ja työntekijöiden näkemykset lapsen laadukkaasta varhaiskasvatuksesta. Vasun tekeminen koskee yksikön koko henkilökuntaa. Tärkeässä roolissa on vanhempien huomioonottaminen ja osallisuus, jonka taustalla onkin luottamuksellinen ja avoin kasvatuskumppanuus. Jokaiselle lapselle päivähoidossa tehdään varhaiskasvatussuunnitelma. Jotta saataisiin huomioitua parhaiten lapsen yksilölliset tarpeet, on tärkeää kuulla vanhempien näkemyksiä lapsesta ja heidän mahdollisia toiveitaan kasvatuksen suhteen. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 105.)

2.1.2 Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma

Vaasan kaupunki on määrittänyt oman varhaiskasvatussuunnitelmansa vuonna 2005. Varhaiskasvatuksen osalta tärkeänä pidetään muun muassa kodin ja päiväkodin yhteistyötä, kasvatuskeskusteluja, lasten kuulemista ja huomioon ottamista, lasten osallistumista ja lapsilähtöisyyttä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Vaasan varhaiskasvatuksessa merkittäviä arvoja ovat vuorovaikutustaidot ja toisen kunnioittaminen. Leikin osuutta ja toimimista vertaisryhmässä muiden lasten kanssa pidetään tärkeänä. Koska lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa, tulee ilmapiirin olla iloinen ja rauhallinen. Kasvattajan tulee luoda hyvät edellytykset kaikille lapsille, joka toteutuu parhaiten pienryhmätoiminnan kautta. Pienessä ryhmässä lasta voidaan huomioida yksilöllisemmin, kuin yhdessä isossa ryhmässä ollessa. (Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005.)

3 PÄIVÄHOITO

Lasten päivähoito on sosiaalipalvelumuoto, jota tarjotaan perheille vanhempien antaman kasvatuksen tueksi tarjoamalla lapselle monipuolisen kasvuympäristön (Pyykkö ym. 1985, 2). Päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. Poikkeuksena myös sitä vanhemmat lapset silloin, kun erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole järjestetty muulla tavoin. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Päivähoidon tarkoituksena on tukea lapsiperheiden kasvatusta ja hoitoa ehkäisemällä samalla ongelmia. Pohjana tälle ovat lapsiperheiden yksilölliset tarpeet ja lähtökohtana on aina ihminen. (Pyykkö ym. 1985, 20- 21.) Päivähoidon tehtävänä on myös vanhemmuuden tukeminen, joka toteutuu muun muassa perheen myönteisiä voimavaroja korostamalla. Tärkeää on vahvistaa positiivisia asioita. (Keskinen & Virjonen 2004, 83.) Lasten päivähoito on yhteistyössä myös muiden sosiaalipalvelujen kanssa, joiden avulla on mahdollista auttaa perheitä. Tällaisia palveluita ovat kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, koipalvelu ja terveydenhuolto. (Pyykkö ym. 1985, 20- 21.)

Marjatta Kekkosen sanoin lapsi on päivähoiton ydin (Friman 2012, 37). Sisältönä päivähoito saa varhaiskasvatuksesta ja lähtökohtana on lapsi yksilönä. Päivähoidon tehtävänä on tukea tämän yksilön persoonallista kasvua ja oppimisvalmiuksia. Kun lasta on mahdollisuus havainnoida toisten lasten seurassa, tällöin voidaan määritellä lasten mahdolliset erityisen tuen tarpeet. On erityisen tärkeää tukea lasta, jolla on heikommat edellytykset kuin muilla ikätovereillaan selviytyä jokapäiväisestä toiminnasta. Kasvattajan tehtävä on huolehtia siitä, että kaikilla lapsilla on tasavertaiset mahdollisuudet toimia ryhmän jäsenenä. Eri päivähoitomuotojen ja eri palvelumuotojen yhteistyö on välttämätöntä varhaiskasvatuksen toteutumisessa. (Pyykkö ym. 1985, 22.)

Useat tahot asettavat päivähoidolle odotuksia. Työyhteisön toiminta perustuu selkeisiin ja yhteisiin käsityksiin siitä, mikä on lapselle hyväksi. Toiminnan toteutuk-

sen tulee siis olla realistista ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Käytännöt tulee järjestää niin, että lasten tarpeet otetaan huomioon. Tärkeää hoidon laadun kannalta on työyhteisön yhtenäinen käsitys hyvän varhaiskasvatuksen sisällöstä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 60.)

3.1 Lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys

Lapsikeskeisyydellä yleisesti tarkoitetaan myönteistä kasvatusta, jossa kasvattajilla on hyvät suhteet toistensa sekä lasten kanssa ja lapsilla vastaavasti hyvät suhteet kasvattajiinsa. Ikätason mukaan lapsi voi vaikuttaa omiin asioihinsa ja hänestä myös huolehditaan, välitetään, häntä valvotaan ja asetetaan rajoja. Suomessa kaikki yleisesti määritelty kasvatusta on lapsikeskeistä. Kasvatuksen lähtökohtana on aina lapsi, jolloin kasvatuksen on aina pakko olla lapsilähtöistä. Lapsilähtöisyys katsotaan lapsikeskeisyyden alakäsitteeksi, johon liittyy uskominen vahvasti lasten kykyihin ja ajatus siitä, että lapsi ei ole avuton. (Hellström 2010, 177.)

Lapsen tarpeiden ensisijaistaminen ovat lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden yhdistävä tekijä. Perustana lapsilähtöisyydelle on lapsen tarpeiden tunnistaminen ja yksilöllisyyden kunnioittaminen. Jokainen huomioidaan siis yksilönä eikä vain osana suurempaa ryhmää. (Kalliala 2009, 19-22.) Perustana lapsilähtöisyydelle on lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja tarpeiden tunnistaminen, joiden pohjalta tulisi mahdollistaa omaehtoinen oppiminen. Kasvatuksen menetelmät ja tavoitteet ovat lähtöisin lapsesta itsestään. Lisäksi aikuinen uskoo lapsen omaehtoiseen kykyyn kehittyä. (Kalliala 2012, 50.)

3.2 Lapsen kohtaaminen

Aloittaessaan päivähoiton lapsen elämään tulee kodin lisäksi toinenkin yhteisö, johon tulisi pystyä liittymään turvallisesti. Uusien taitojen oppiminen vaatii aikuisen tarjoamaa turvallista vuorovaikutusta. Tällöin aikuisen antama malli ja tuki ovat merkittäviä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19.)

Lapseen tutustuminen ja vuorovaikutussuhteen muodostaminen onnistuu vasta, kun työntekijä kykenee vastavuoroiseen suhteeseen ja osaa kohdata sekä hyväksyä lapsen ja tämän persoonan (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001, 51). Hyvän kohtaamisen oppimiseksi työntekijän tulee käyttää aikaa ja voimavaroja, sillä se antaa hyvän pohjan hoidolle ja huolenpidolle, hyvälle kasvatukselle ja opetukselle. Päivähoidossa onnistunut työ perustetaan hyvälle ja arvostavalle kohtaamiselle. (Mattila 2011, 48.)

Hyvä ja onnistunut kohtaaminen vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että hänet hyväksytään. Hyvässä kohtaamisessa lapsi saa olla oma itsensä. Hänen ei tarvitse hakea hyväksyntää eikä esittää pärjäämistä vaan saa rehellisesti omansa itsensä tuoda tunteitaan ja ajatuksiaan esiin. Lapsen luottamusta siihen, että hän saa olla oma itsensä, tarvitsee vahvistusta. (Mattila 2011, 69-70.) Lapsi tarvitsee turvallista aikuista, jotta voi vahvistua kohtaamisen kautta. Turvallinen aikuinen tarkoittaa sitä, että hän tietää tilanteesta riippumatta mitä on tekemässä. (Mattila 2011, 26.) On tärkeää, että lapsi tuntee ja tietää olevansa erityinen ainakin jollekin aikuiselle. Kun lapsi saa läheisyyttä ja tuntee olonsa hyväksytyksi hänen perusturvallisuutensa kehittyy ja vahvistuu. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän aikuisen läsnäoloa ja tukea tarvitaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20-21.)

4 KASVATUSKUMPPANUUS

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuskumppanuus on linjattu vanhempien ja henkilöstön väliseksi kasvatusyhteistyöksi. Kasvatuskumppanuus on prosessi, joka alkaa silloin kun perhe ottaa hoitopaikkaan yhteyttä ja päättyy, kun lapsi lopettaa päivähoidon. (Salminen & Tynninen 2011, 35.)

4.1 Kodin ja päivähoidon yhteistyö

Subjekttiivinen oikeus päivähoidon on kasvattanut vanhempien mahdollisuuksia saada tukea kasvatukseen. Kasvatuskumppanuuden tarve on syntynyt vanhempien mahdollisuudesta jakaa kasvatustasku yhdessä päivähoidon kanssa. Kasvatuskumppanuus on kodin ja päivähoidon lähentämistä toisiinsa. Kasvatuskumppanuutta toteutetaan kaikkien päivähoidon asiakkaina olevien perheiden kanssa ja aloitteen tekee työntekijä, mutta kumppanuuden ylläpitämisestä vanhemmalla on päävastuu. Kun kasvatuskumppanuus toimii, vanhempi voi luottaa siihen, että lasta hoitaa asiansa osaava henkilökunta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20-21.) Kasvatuskumppanuus on kirjattu lakiin lasten päivähoidosta, se määrittelee päivähoidon yhdeksi tehtäväksi perheiden kotikasvatuksen tukemisen (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, 16.3.1973/239).

Lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja edun toteutuminen. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen näkeminen ja ymmärtäminen, jossa keskeistä on lapsen toiminnan ja tarpeiden havainnointi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Lasten oppiminen tapahtuu sosiaalisissa suhteissa. Se, miten lapselle tärkeät ihmiset toisiaan kohtelevat ja kuinka toisistaan puhuvat lapsen kuullen, ei näin ollen ole samantekevää. (Lahikainen & Rusanen 1991, 62.) Ammatilaisen tulee tiedostaa oma kasvatuskäsityksensä, johon hän voi suhteuttaa vanhempien kasvatuskäsitykset (Brotherus, Hasari & Helimäki 1990, 77).

Vanhemmat ja työntekijät sitoutuvat yhdessä tukemaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Osapuolten väillä tulisi vallita tasavertainen vuorovaikutus. Lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät kasvattajan ja vanhempien tiedot lapsesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Kun henkilöstöllä on tietoa lapsen taustoista, tavoista ja tottumuksista, heidän on helpompi huomioida lapset yksilöinä. Vastaavasti vanhemmille on tärkeää saada tietoa päivähoiton toiminnasta, sen järjestämisestä ja siitä kuinka lapsi viihtyy ja on toiminnassa mukana. Kasvatus ei tuota tulosta, jos kasvatuspäämäärät ovat erisuuntaiset. (Pyykkö ym. 1985, 110.)

Tieto ja taidot toimia lapsen kanssa ovat sisällöltään erilaisia, mutta kuitenkin samanarvoisia, toisin sanoen osapuolilla on yhteiset tavoitteet lapsen kasvatuksen suhteen. Vanhemmilla on aina ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja työntekijöiden tulee sitä kunnioittaa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita ja tuntevat parhaiten lapsensa tarpeet ja miten lapsi toimii, kun taas henkilöstöllä on erityisosaamista, joka näkyy muun muassa havainnoitaessa mahdollisen tuen tarvetta. Tällöin lapsesta voidaan muodostaa yhdessä kokonainen kuva. (Salminen & Tynnenen 2011, 35.)

Vanhemmat vastaavat kasvatuksesta kotona ja varhaiskasvattajat vastaavat ajasta, jonka lapsi on päivähoitossa (Kaskela & Kekkonen 2006, 21). Lähtökohtana ovat lapsen yksilölliset tarpeet ja tavoitteena on lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen. Kasvatuskumppanuudessa kasvattajan tehtävä on sopeuttaa lasta uuteen tilanteeseen ja ympäristöön. (Kaskela & Kekkonen 2006, 14.) Ensiarvoisen tärkeää kasvatuskumppanuudessa on vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen, erityisesti silloin kun lapsi aloittaa päivähoiton (Kaskela & Kekkonen 2006, 23). ”Kasvatuskumppanuus on kuin silta, joka kannattelee lapsen suhdetta vanhempiinsa päiväkotipäivän aikana” (Salminen & Tynnenen 2011, 33).

4.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat tietyt periaatteet: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Toimivassa vuorovaikutuksessa kuuleminen ja toisten kuunteleminen ovat keskeisiä tekijöitä. Nämä ovat asioita, jotka vaativat aina läsnäoloa, keskittymistä sekä kiinnostuksen välittämistä ilmein ja elein. (Salminen & Tynni-
nen 2011, 36.) Vaikka olennaista on vanhempien arvostus ja kunnioitus, kaikesta ei kuitenkaan tarvitse olla samaa mieltä. Tärkeintä on luottamuksen säilyminen myös vaikeissa tilanteissa, toteaa Kekkonen Lastentarha-lehdessä. (Friman 2012, 37.)

4.2.1 Kuuleminen

Ensisijaisia taitoja vuorovaikutuksessa ovat kuuleminen ja kuunteleminen. Kuulemisella luodaan suhde toiseen ihmiseen. Kuunteleminen taas on toisen osapuolen kunnioittamista ja ymmärtämistä sekä eleitä ja kysymyksiä. Kasvatuskumppanuudessa näitä taitoja tarvitaan. (Salminen & Tynni-
nen 2011, 36.) Kuulevassa suhteessa kuullaan toisen ihmisen ajatuksia ja se vaatii aina läsnäoloa. Läsnäolo näyttäytyy aitona kiinnostuksena ja rehellisyytenä. Kuuntelemisen onnistumiseksi tulee olla turvallinen ja myönteinen ilmapiiri. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Kuuntelemisessä tärkeää on katsekontakti samoin sanattomat viestit esimerkiksi kehon ja kasvojen liikkeet. Kuuntelijan tulee keskittyä ja eläytyä kuuntelemiseen. (Salminen & Tynni-
nen 2011, 36.)

4.2.2 Kunnioitus

Todellisen vuorovaikutuksen syntymistä helpottaa osapuolten välinen kunnioitus. Kun toimii ja puhuu rehellisesti ja avoimesti, osoittaa toiselle kunnioitusta. Kunnioittava suhde lähtee myönteisyydestä. (Kaskela & Kekkonen. 2006, 34-35.) Kun on kyse kasvatuskumppanuudesta, päivähoiton henkilökunnan tulee osoittaa perheille, että heitä arvostetaan ja heidät hyväksytään sellaisenaan. Rehellisyydellä ja avoimella keskustelulla osoitetaan kunnioitusta perheitä kohtaan. Tämä vaatii hy-

vää ammatillista asennetta työtä kohtaan. Toimivassa vuorovaikutussuhteessa kunnioitetaan toisen erilaisuutta ja kysytään sekä neuvotellaan. (Salminen & Tyninen 2011, 37.)

4.2.3 Luottamus

Kunnioituksesta seuraa luottamusta. Tarvitaan aikaa, keskustelua ja yhteisiä kokemuksia, jotta luottamus voi syntyä. Vanhempien on helpompi luottaa henkilökuntaan kun kasvattajalla on sensitiivinen suhde lapseen. Luottamus vanhempiin rakentuukin hoitohenkilökunnan ja lapsen välisestä suhteesta. (Salminen & Tyninen 2011, 37.) Myös vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lapsensa hoitoon ja kasvatukseen rakentaa luottamusta. Kun päivähoitossa huomioidaan vanhempien mielipiteet vanhemmat kokevat konkreettisemmin voivansa osallistua lapsensa kasvuun ja kehitykseen. Luottamukselle luo perustan päivittäinen vuoropuhelu lapseen liittyvistä asioista. Omissa havainnoissaan kasvattaja tarvitsee rehellisyyttä ja rohkeutta kertoa niistä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 37.)

4.2.4 Dialogi

Dialogissa osapuolet ovat samalla puolella ja yhdessä rakentavat vuoropuhelua. Dialogi on avain toisen kuulemisessa. Kun keskustelu on tasa-arvoista, dialogi toteutuu ja tällöin kummankaan tietämys ei ole toista arvokkaampaa. (Salminen & Tyninen 2011, 38.) Koska dialogisen vuoropuhelun taustalla on toisen kunnioitus, voidaan olla suorapuheisia ja rehellisiä sekä myös eri mieltä asioista. Yksinkertaisuudessaan dialogi on taitoa ajatella, puhua ja toimia yhdessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

4.3 Kasvatuskumppanuuden haasteet

Kasvatuskumppanuudessa työntekijät kohtaavat paljon erilaisia perheitä. Vanhemmilla voi esimerkiksi olla ennakkoluuloja ja asenteita päivähoitoa kohtaan, jotka vaikeuttavat yhteistyötä. Työntekijöiden tulee olla joustavia ja harkintakykyisiä. Myös hienotunteisuutta vaaditaan, sillä jotkut keskustelun aiheet voivat

olla vanhemmille arkoja samalla kuin toiset perheet ovat avoimia ja heidän on helppo lähestyä päivähoitoa. (Pyykkö ym. 1985, 118.)

Keskustelu yhteistyön välttämättömyydestä helpottaa usein henkilökunnan ja vanhempien yhteistyötä. Yhteistyötä hankaloittavat tekijät tulisi aina tunnistaa. Yhteistyötä helpottaa myös se kun työntekijät kertovat vanhemmille tavallisia arkipäivään liittyvään asioita ja pystyvät myöntämään päiväkodissa mahdollisesti tapahtuneet virheet. Pelko arvostelusta ja kritiikistä saattaakin vaikeuttaa yhteistyön toimivuutta. Tarjotakseensa mahdollisuudet yhteistyölle henkilökunnan on tehtävä tiiviisti yhteistyötä keskenään. (Pyykkö ym. 1985, 118.) Vastuu kasvatuskumppanuuden toteuttamisesta on ammatti-ihmisellä, jonka lisäksi henkilökunnan tulee olla valmis arvioimaan myös omia toimintatapojaan ja arvojaan (Pironen-Malmi & Strömberg 2008, 62).

Työntekijöiden on otettava vanhempien mielipiteet vakavasti. Vaikka tulisi negatiivista palautetta, se kannattaa ottaa vastaan asiallisesti ja pohtia sitä. Työntekijän on tärkeää tiedostaa oma tapansa antaa palautetta. Esimerkiksi jos viestintätavat ovat jatkuvasti kielteisiä, se voi rasittaa kasvatuskumppanuutta ja vanhempien suhdetta lapseensa. (Koivunen 2009, 167-168.) Kasvatusta koskevat periaatteet ja toimintamallit eivät aina ole yhdensuuntaisia vanhempien ja henkilökunnan välillä. Tulee kuitenkin muistaa, että vanhempi on aina ensisijainen kasvattaja, jolloin päävastuu siitä on hänellä. Työntekijän tulee huolehtia, että lapsi saa hyvät edellytykset turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. (Mattila 2011, 140.)

5 KIINTYMYSSUHTEET

Kiintymyssuhteen käsite muodostui 1950-60-luvuilla John Bowlbyn toimesta. Hän kuvasi sillä lapsen ja hoitajan välisen vuorovaikutussuhteen tärkeyttä ja sen merkitystä lapsen kehitykselle. Myöhemmin 1970-luvulla kiintymyssuhdeteoriaa vei eteenpäin Mary Ainsworth. Tämän pohjalta voidaan tutkia ja arvioida kiintymyssuhteiden laatua. (Salminen & Tynnen 2011, 23.)

Kiintymyssuhdeteoria kuvaa lapsen kiinnittymistä läheisiin aikuisiin (Salminen & Tynnen 2011, 12-13). Kiintymyssuhde toimii niin lapsen sosiaalisen kuin kognitiivisenkin kehityksen pohjana (Keltikangas-Järvinen. 2012, 26). Teorian mukaan lapsi muodostaa ensin ensisijaisen kiintymyssuhteen, joka yleensä muodostuu lapsen ja äidin välille (Salminen & Tynnen 2011, 12-13). Ensisijainen tavoite kiintymyssuhteessa on luoda lapselle tunne perusturvallisuudesta, joka syntyy arkipäivän hoivatilanteissa lapsen ja vanhemman välille. Suhteella on tärkeä merkitys myös lapsen tunnetilojen säätelylle, lapsi oppii näin ollen ilmaisemaan omia tunteitaan ja välittämään niitä ympäristölle. Luomalla lapselle kyseisen turvallisuuden tunteen vanhempi mahdollistaa tasapainoisen kehityksen perusedellytykset. Kaikki tämä syntyy ensimmäisten vuorovaikutuskokemusten kautta lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. (Salo 2003, 52-54.)

Vanhemman ja lapsen välille kiintymyssuhde ei kuitenkaan synny automaattisesti, vaan lapsi voi kiintyä vain ihmisiin, jotka ovat hänen kanssaan paljon ensimmäisen elinvuoden aikana (Salminen & Tynnen 2011, 25). Lapsen ensimmäisinä vuosina kiintymyssuhteet liittyvät aina tiettyyn ihmiseen esimerkiksi vanhempaan tai hoitajaan. Kun lapsi kasvaa ja kehittyy, kiintymyssuhdemalli muuttuu lapsen sisäistyneeksi malliksi, jonka lapsi vie mukanaan uusiin, tärkeisiin ihmissuhteisiin. (Kuusinen 2000, 7.)

5.1 Kiintymyssuhdemallit

Ainsworth on nimennyt neljä erilaista kiintymyssuhdemallia, jotka ovat turvallinen, turvaton (välttelevä), turvaton (ristiriitainen) ja jäsentymätön kiintymyssuhde. Turvallinen on kiintymyssuhteista yleisin (Salminen & Tynnenen 2011, 26). Lasten kokemukset turvallisuudesta ja sen saatavuudesta ovat erilaisia. Vanhempien omat kokemukset sekä elämäntilanne vaikuttavat osaltaan siihen miten he lapselleen tarjoavat turvallisuutta. (Salo 2003, 61.) Lapsen hyvän kasvun ja mielenterveyden kannalta on tärkeää, että lapsella on jatkuva lämmin ja intiimi suhde äitiinsä tai muuhun ensisijaiseen kiintymyksen kohteeseensa. Tällaisessa kiintymyssuhteessa molemmat osapuolet saavat iloa ja tyydytystä. Lapsi tarvitsee tunteita siitä, että äiti on hänestä ylpeä ja hän tuottaa äidille iloa. Tällainen tilanne ja läheisyyden tunnistaminen on mahdollista vain jos vuorovaikutussuhde on jatkuva. (Bowlby 1965, 77.)

5.1.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde tarkoittaa sitä, että aikuinen vastaa sensitiivisesti lapsen tarpeisiin (Salminen & Tynnenen 2011, 26). Sen omaavilla lapsilla on kokemus siitä, että heidän tunteitaan kuunnellaan ja niihin vastataan, toisin sanoen lapsi voi käyttää kaikki tunteitaan vapaasti ja luottaa siihen, että vanhempi on lähellä. Tästä johtuen lapset voivat itsenäisesti tutkia ympäristöään ja samalla oppia ja kehittyä. (Salo 2003, 62.) Koska lapsi luottaa vanhemman olevan lähellä, hän protestoi hätäntymällä ja itkemällä jäätyään vieraaseen paikkaan yksin. Turvallisesti kiintyneillä lapsilla on muistissa tarpeeksi turvaa tuovia mielikuvia, jotka auttavat lasta selviytymään kunnes vanhempi tulee takaisin. (Salminen & Tynnenen 2011, 27.) Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi niin kauan kun vanhempi on näkyvillä tai helposti lapsen saatavilla (Bowlby 1969, 209). Kaiken tämän pohjalta lapsi alkaa tuntea itsensä rakastetuksi ja hän kykenee antamaan ja vastaanottamaan rakkautta. Turvallisesti kiintyneillä lapsilla onkin usein hyvä empatiakyky. (Salminen & Tynnenen 2011, 27.)

5.1.2 Turvaton, välttelevä kiintymyssuhde

Kun turvallisessa kiintymyssuhteessa vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin, vastaa-vasti turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi jää vaille aikuisen tukea (Salminen & Tynninen 2011, 27). Usein nämä lapset ovat kuitenkin saaneet perushoidon, mutta vanhempi jättää kielteiset tunteet huomiotta (Salo 2003, 62). Lapsi oppii, että vanhempi ei kykene reagoimaan hänen tunteisiinsa, vaan hänen täytyy selviytyä niistä yksin. Lapselle ei kyetä muodostamaan ilmapiiriä, jossa erilaiset, varsinkin negatiiviset tunteet olisivat sallittuja. Lapselle muodostuu kokemus siitä, että negatiivisten tunteiden ilmaisulla ei ole hyötyä. (Salminen & Tynninen 2011, 27.) Tällaiset lapset oppivat keinoja miellyttää vanhempiaan, mutta eivät tunne iloa opituista asioista. Ympäriinsä he näyttävät positiivisia tunteita, mihin aikuiset antavat myönteistä huomiota. (Salo 2003, 62.) Verrattaessa kiintyneeseen lapseen, välttelevästi kiintynyt ei osoita tunteitaan yhtä voimakkaasti vaan on hyvä hillitsemään tunteitaan. Välttelevästi kiintynyt kylläkin luottaa vanhempiaan, mutta ei ole pystynyt luomaan tunnepohjaista kiintymyssuhdetta. (Salminen & Tynninen 2011, 28.)

5.1.3 Turvaton, ristiriitainen kiintymyssuhde

Tällaisessa kiintymyssuhteessa lapsen tarpeisiin reagoidaan toistuvasti epäjohdonmukaisella tavalla. Kun vanhempi on epäjohdonmukainen, lapsi ei pysty enakoimaan, miten vanhempi hänen tarpeisiinsa vastaa. Toisinaan vanhempi voi olla täysin välinpitämätön, toisinaan taas hyvin ankara, jolloin lapsen on melkein mahdoton tietää, miten hänen pitäisi toimia suhteessa toiseen. (Salminen & Tynninen 2011, 28.) Lasten käyttäytymisellä voi olla kaksi ääripäätä vanhempiaan kohtaan, koska he käyttävät voimakkaasti tunteitaan tullakseen kuulluiksi. Nämä lapset voivat olla hyvin takertuvia ja vastaavasti välillä vihamielisiä. (Salo 2003, 63.) Kun ristiriitaisesti kiintynyt lapsi haluaa huomiota, hän hakee sitä usein negatiivisin tavoin kuten kiukuttelemalla. Tällainen näkyy usein ulospäin tunteiden ailahteluna. (Salminen & Tynninen 2011, 28.)

5.1.4 Jäsentymätön kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdemalleja tutkittaessa on huomattu, että on paljon lapsia, joita ei pysty luokittelemaan edellä mainittuihin kiintymyssuhdemalleihin. Näille lapsille on myöhemmin määritelty jäsentymätön kiintymyssuhde, jossa vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus perustuu monesti pelolle. Tällainen suhde syntyy silloin, kun aikuinen, jota lapsi pitää turvallisena, onkin ajoittain vaarallinen. Hankala tilanne syntyy, kun lapsi haluaisi mennä vanhemman luo, mutta samalla pelkää tämän läheisyyttä. Lapsi voi olla hyvin ristiriitainen sekä sekava ja saattaa myös satuttaa itseään. (Salminen & Tynnenen 2011, 29.)

5.2 Kiintymyssuhteet päiväkodissa

Kehityopsykologin John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoriaa toimii teoreettisena pohjana omahoitajuudelle. Ensisijaisen kiintymyssuhteen muodostuttua on mahdollista muodostaa toissijainen kiintymyssuhde. (Salminen & Tynnenen 2011, 12-13.) Parin vuoden ikäiset lapset, jotka ovat vieraiden hoidettavana esimerkiksi päiväkodissa, ovat yhä vahvasti kiintyneitä äitiinsä, vaikka he eivät sillä hetkellä ole riippuvaisia hänestä (Bowlby 1969, 228). Mitä vahvempi kiintymyssuhde lapsella on vanhempiinsa, sitä varmemmin hän pystyy kiintymään myös muihin aikuisiin (Helenius ym. 2001, 43).

Teorian näkökulmasta päivähoito on laadultaan hyvää kun lapsen on mahdollista muodostaa hoitajaansa kiintymyssuhde (Salminen & Tynnenen 2011, 12-13). Toissijaisen kiintymyssuhteen kohteeksi lapsi valitsee ihmisen, joka pystyy vastaamaan hänen tarpeisiinsa riittävän hyvin. Koska ensisijainen kiintymyssuhde on kaiken perusta, toissijainen kiintymyssuhde ei voi koskaan korvata sitä. Äidin ja lapsen kiintymyssuhteen tukeminen on yksi päivähoiton tärkeimmistä tehtävistä. Tämän suhteen säilymistä pitäisi tukea erityisesti silloin, kun lapsi aloittaa päivähoitossa. Tämä helpottaa äitiä auttamaan lastaan selviytymään erosta. Mikäli työntekijä onnistuu muodostamaan hyvän suhteen lapseen ja vanhempiin, niin

toissijainen kiintymyssuhde voi täydentää ja jopa osin korvata lapsen äitisuhteen puutteita. (Salminen & Tynninen 2011, 30-31.)

Hoitajien ja lasten välisten suhteiden laatu näkyy erityisesti kun lapsi tulee päivähoitoon ja lähtee päivähoidosta. Hyvät suhteet näkyvät kiintymyksenä hoitajaa kohtaa ja oma-aloitteisena lähestymisenä, huonot suhteet taas itkeskelynä, haluttomuutena jäädä hoitoon tai lähestyä hoitajaa. (Lahikainen & Rusanen 1991, 60.)

6 OMAHOITAJUUS

Työmenetelmänä omahoitajuus tarkoittaa sitä, että päivähoidossa lapsella on oma nimetty omahoitaja, joka on sitoutunut ottamaan vastuun lapsesta hoitopäivän ajaksi. Menetelmä on kehitetty päivähoitoa aloittavan alle 3-vuotiaan lapsen sosiaalisten taitojen ja sopeutumisen tueksi. Omahoitajan tärkeänä tehtävänä on olla lapselle turvallinen aikuinen, joka muodostaa vahvimman vuorovaikutussuhteen lapseen ja hänen perheeseensä. (Salminen & Tynnenen. 2011, 12.) Omahoitaja tukee kasvatuskumppanuutta olemalla linkkinä perheen ja päiväkodin välillä päivähoiton aloituksesta sen loppumiseen asti (Jaakkola 2012, 14).

6.1 Omahoitajuuden historia

Omahoitajuus on lähtöisin Yhdysvalloista, siellä lapsipsykoanalyytikot Erna ja Robert Furman pitivät terapeutista lastentarhaa. He olivat 1950-luvulta alkaen mukana moniammatillisessa koulutuksessa, jossa tutkittiin käytännön yhteistyötä eri varhaiskasvatuksen ammattilaisten kesken. Erna ja Robert vierailivat myös Suomessa luennoimassa lasta kunnioittavasta, huomioivasta ja empaattisesta lähestymistavasta. Suomalainen psykologi Tarja Lund tutustui Furmanien työhön ja kehitti ”Auta lasta kasvamaan”- hanketta Suomessa 1990-luvulla. Lundin tarkoituksena oli kehittää päivähoitoon liittyviä käytäntöjä entistä paremmiksi ja vastaamaan lapsen kehitystarpeita. Omahoitajuuden tuomat positiiviset muutokset työntekijöiden motivaatiossa, vanhempien tyytyväisyydessä ja lasten hyvinvoinnissa ovat olleet merkittäviä ja näin tämä työskentelymenetelmä on laajentunut suomalaisissa päiväkodeissa. (Salminen & Tynnenen 2011, 11-12.)

Anna Tuliharju on johtanut vastaavanlaisen hankkeen toteuttamista Kuopiossa vuosina 2001-2003. Hankkeen lähtökohtana toimivat moniammatillisuus ja yhteistyö. Hanke korosti myös vanhempien merkitystä ja osallisuuden lisäämistä päivähoitossa. Keskeistä hankkeessa oli vanhempien ja lapsen välisen kiintymyssuhteen merkitys ja sen vaaliminen päivähoitossa. Käyttöön otettiin uusia hoito-

käytäntöjä esimerkiksi omahoitajuusmenetelmän sisällöllinen kehittäminen. (Salminen & Tynninen 2011, 11-12.)

6.2 Omahoitajuus työmenetelmänä

Lapsen omahoitaja usein huolehtii mahdollisuuksien mukaan lapsen perushoitotilanteista. Hän huolehtii siis kaikista pukemis-, pesemis-, nukuttamis- ja ruokailutilanteista. Lapsi voi tällöin luottaa, että sama hoitaja on hänen kanssaan koko ajan läsnä. (Salminen & Tynninen 2011, 43.) Kun perushoitotilanteet ovat rauhallisia ja säännöllisiä, lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Omahoitajuus on tärkeä tekijä kasvatuskumppanuuden ja lapsen turvallisuuden tunteen kannalta. Omahoitaja tutustuttaa perheen varhaiskasvatukseen ympäristöön. (Salminen & Tynninen 2011, 12.)

Päivähoidon aloitus voi tuoda perheelle mukanaan monia haasteita esimerkiksi lapsen kehitykselle tärkeät kiintymyssuhteet saattavat joutua koetukselle. Varsinkin päivähoidon alussa vanhempien ja päivähoidon tiivis yhteistyö on erittäin tärkeää. Lapsen tukemiseksi käytännöt hoidon alussa tulee olla joustavia ja lapsilähtöisiä. (Korkalainen & Tuliharju 2010, 2.) Omahoitaja-järjestelmä edesauttaa vanhempien kanssa syntyvää vuorovaikutusta ja lapsen turvallisuuden tunteen muodostumista (Helenius ym. 2001, 51).

Omahoitajuuskäytäntö helpottaa lapsen päivähoidon aloitusta. Samalla se helpottaa myös omahoitajan työtä, koska on helpompi tutustua läheisesti muutamaan lapseen kymmenen lapsen sijaan. (Kalliala 2009, 264.) Koska lapsen elämä muuttuu hektiseksi ja stressaavaksikin hänen aloittaessaan päivähoidon, tällöin omahoitajan tehtävänä on tuoda lapselle turvaa ja rutiinia hoitopäivään. Tällöin lapsi saa tutun aikuisen kanssa sopeutua uuteen ympäristöön. Lapsi alkaa ottaa kontakteja muihin aikuisiin kun on saanut olla omahoitajansa kanssa tarvittavan pitkään. Silloin lapsi on saavuttanut riittävän turvallisuuden tunteen ja on valmis luomaan uusia sosiaalisia suhteita. Menetelmän myötä tiimityössä on tiettyjä sääntöjä:

esim. omahoitaja huolehtii omien lapsiensa varhaiskasvatuskeskusteluista ja kasvun kansioista. (Salminen & Tynninen 2011, 14-15.)

Olemassa ei ole vain yhtä ja oikeaa tapaa toteuttaa omahoitajuutta, vaan se muokautuu aina lapsiryhmän mukaan. Työyhteisö voi itse määrittää sääntöjä siitä, miten omahoitajuutta omalla työpaikalla toteutetaan. On tärkeää, että koko työyhteisö sitoutuu omahoitajuuteen ja toimii niiden sääntöjen mukaan mitä on sovittu. (Salminen & Tynninen 2011, 13-14.) Omahoitajuutta voidaan toteuttaa päiväko-deissa eri menetelmin. Yleisimpiä menetelmiä ovat esimerkiksi kotikäynnit, varhaiskasvatuskeskustelut ja pienryhmätoiminta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.)

6.2.1 Kotikäynti

Kekkonen toteaa kotikäynnin olevan osa kumppanuutta ja se rakentaa vuorovai-kutussuhdetta eri tavoin kuin keskustelu päiväkodissa (Kekkonen 2012, 37). Kasvatuskumppanuus alkaa aina lapsen ja perheeseen tutustumalla. Luonteva paikka tutustumiselle on yleensä perheen oma koti. Se on vanhemmille turvallinen paikka puhua omasta perheestä ja lapsestaan. Koti on myös lapselle turvallinen paikka tutustua tulevaan hoitajaansa. Tutustumiskäynnin tarkoituksena on käydä keskustelua perheen odotuksista ja toiveista sekä lapsen päivähoidon aloittamisesta. Vanhemmilla on monesti paljon ennakoajatuksia ja kysymyksiä päivähoitoon liittyen ja tutustumiskäynnillä on luontevaa kysellä ja ottaa asioista selvää. Kasvattajankin on tärkeä tietää ja kuulla vanhempien toiveista ja odotuksista. Kotikäynnin lähtökohtana on antaa perheelle puheenvuoro. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41-42.)

Yksi tärkeimpiä tavoitteita on, että työntekijä valmistaa vanhempia ja lasta päivä-hoidon aloitukseen. Kotikäynti suoritetaan ennen päivähoiton alkua, jotta vanhemmilla on aikaa valmistaa lastaan tulevaan muutokseen. Vastaavasti myös työntekijä saa kotoa tietoa lapsesta ja lapsen toimintatavoista, jotta osaa itse toimia tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen kanssa. Kasvatuskumppanuuden peri-

aatteet eli kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi toteutuvat ja näkyvät kotikäynnillä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41-42.)

6.2.2 Päivähoidon aloitus

Lapsen elämässä päivähoiton aloittaminen on merkittävä tapahtuma, koska silloin siirrytään pois tutuista vuorovaikutussuhteista uusiin suhteisiin (Kontu & Suhonen 2006, 124). Aloitus vaikuttaa aina lapsiin eri tavalla ja jokaisen kohdalla sopeutumisprosessin kesto vaihtelee. Sen vuoksi on tärkeää, että lapsi pystyy muodostamaan turvallisia suhteita päivähoiton henkilöstöön. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 26.) Lapsen aloittaessa päivähoiton hänen täytyy erota vanhemmistaan ja löytää uusi hoitaja, johon voi turvallisesti luottaa. Näin eroaminen vanhemmista tuntuu lapsesta turvallisemmalta. Mitä parempi kiintymyssuhde lapsella on vanhempiinsa, sitä helpompaa on luoda uusia kiintymyssuhteita muihin. (Helenius ym. 2009, 42-43.) Jotta sopeutuminen helpottuisi, lapselle voidaan nimetä ns. omahoitaja. Tutustumisajan jälkeen lapsen vuorovaikutussuhteet laajenevat muihin päivähoiton aikuisiin, eikä lapselle ole ongelma, vaikka omahoitaja ei olisi-kaan aina paikalla. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 26-27.)

Se, miten lapsi kiintyy omahoitajaansa ja muihin hoitajiin, vaikuttaa suuresti sopeutumiseen päiväkodissa (Kontu & Suhonen 2006, 124). Päivähoitoon sopeutuminen on tärkeä vaihe, koska se antaa pohjan lapsen viihtymiselle päiväkodissa (Laukkanen, Lühr & Salpakivi 1979, 182). Siirtyminen päivähoitoon synnyttää paljon erilaisia tunteita, joiden säätelyssä ja eroahdistuksessa omahoitaja auttaa ja tukee lasta. Omahoitajan tehtävä on myös auttaa lasta selviytymään päivästä ilman vanhempia. Päiväkodeissa, joissa toteutetaan omahoitajamallia, lapsen on helpompi tutkia ja totutella turvallisesti uuteen ympäristöön ja ihmisiin. (Pulkkinen 2013.) Mitä turvallisempi olo lapsella päiväkodissa on, sitä helpompi hänen on harjoittaa taitojaan ja oppia uutta (Laukkanen ym. 1979, 117).

6.2.3 Päivittäiset kohtaamiset

Kasvattajan, lapsen ja vanhemman välillä tapahtuu päivittäisiä kohtaamisia, joissa käydään yhteistä vuoropuhelua lapsen päivästä. Tilanteeseen on tärkeää ottaa myös lapsi mukaan, jolloin kuullaan lapsen omia kertomuksia päivästä, tunteista ja hänen ajatuksistaan. Päivittäiset kohtaamiset helpottavat puhumista myös vaikeista asioista puolin ja toisin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.) Vanhempien ja kasvattajan säännöllisellä vuoropuhelulla helpotetaan lapsen siirtymistä päivähoiton ja kodin välillä (Kaskela & Kekkonen 2006, 24).

Hoitopäivät ovat lapselle usein pitkiä. Pienten, alle kolmevuotiaiden on vaikeaa pitää mielessä mielikuvia vanhemmista koko hoitopäivän ajan. Jotta lapsi pystyy säilyttämään vanhemmat mielessään, hän tarvitsee oman hoitajan, joka auttaa häntä mielikuvien säilyttämisessä. Kestävän kiintymyssuhteen merkki on kun lapsi ikävoi ja kaipaa vanhempiaan. Vanhempien ”unohtaminen” vaikuttaa negatiivisesti lapsen mielensisäisiin, psyykkisiin rakenteisiin, joiden varsinkin pitäisi ensimmäisinä vuosina kehittyä. (Korkalainen & Tuliharju 2010, 3-4.) Omahoitaja auttaa lasta kestämään ikävän ja surun tunteita, jotka kohdistuvat vanhempaan. Tällä tavoin lapsi pystyy paremmin säilyttämään yhteyden vanhempaansa. Samanaikaisesti lapsen suhde hoitajaan kehittyy, jolloin lapsi kestää paremmin muihin asioihin liittyviä tunteita. (Lund 2003, 247.)

6.2.4 Kasvatuskeskustelut

Kasvatuskumppanuus toteutuu parhaiten vanhempien kanssa käytävissä kasvatuskeskusteluissa tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevissa keskusteluissa. Tarkoituksena on käydä tietyin väliajoin laajempi keskustelu lapsesta ja lapsen varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksessa jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan suunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti yhteisten keskustelujen kautta. Varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitetaan yhteen kasvattajien ja vanhempien tulkintoja lapsesta. On muistettava, että suunnitelmassa ja toiminnan järjestämisessä tulee aina ottaa huomi-

oon vanhempien näkemykset omasta lapsesta, koska he ovat siinä asiassa parhaita asiantuntijoita. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45-46.)

Keskusteluissa vanhempien ja kasvattajien välille on tärkeää luoda positiivinen ja kannustava ilmapiiri. Kasvattajalla on tärkeä tehtävä havainnoida lasta ja lapsen kehitystä, jolloin vanhempien kanssa käytävässä keskustelussa tuodaan ilmi omat havainnot ja tietämys lapsesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45-46.)

6.2.5 Pienryhmät

Lasten ja aikuisten kokemukset osoittavat, että pienryhmätoiminta on tarpeellista ja edistää päiväkodin arjen sujuvuutta. Pienessä ryhmässä lapsen on helpompi hallita omaa toimintaansa, tuntee olonsa turvalliseksi ja tulla yksilönä ja omana itsenään paremmin esiin. Myös aikuinen voi tällöin huomioida lapset yksilöllisemmin. Sitä vastoin taas suurryhmässä vuorovaikutusmahdollisuutta ei riitä kaikille ja dialogi ei toteudu kaikkien lasten kanssa. Isossa lapsiryhmässä työntekijän energia menee koko ryhmän hallitsemiseen eikä yksittäiselle lapselle jää aikaa. (Mikkola & Nivalainen. 2009, 31-32.) Päiväkodin toiminnassa ryhmän koko ja koostumus ovat merkittäviä. Ryhmän jakaminen toimii usein esimerkiksi onnistuneen leikin ehtona. (Kalliala 2009, 66.) Kalliala toteaaakin kirjassaan (2009, 268) että ryhmäkoon määrittelyä tarvitaan turvaamaan lasten hyvinvointia.

Pienemmät ryhmät antavat mahdollisuuden positiiviselle ilmapiirille ja vuorovaikutuksella. Lapsilla on myös paremmat mahdollisuudet saada positiivista huomiota. (Pulkkinen 2013.) Pienessä ryhmässä ilmapiiri pysyy rauhallisena, mikä taas osaltaan lisää lasten hyvinvointia. Lisäksi henkilökunnan hyvinvointi ja työssä jaksaminen lisääntyy, kun voi paremmin keskittyä yksittäiseen lapseen. Usein jokaiselle lapselle ja pienryhmälle on nimetty omahoitaja, joka pystyy ohjaamaan ryhmänsä kehittymistä ja huolehtimaan siitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Kun lapsi oppii ensin toimimaan omassa pienryhmässään, on helpompaa myöhemmin liittyä myös suurempaan ryhmään. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-34.)

Pienryhmien kautta on helpompi eritellä päivän toimintaa (Mikkola & Nivalainen 2009, 36). Lapset jaetaan usein pienempiin ryhmiin toiminnan järjestämisen mukaan. Toiminta voi olla porrastettua, esimerkiksi osa lapsista leikkii samalla kun osa pukee ulos. Tällä pyritään rauhoittamaan päiväkodin arkea. Tilaratkaisut päiväkodeissa vaihtelevat suuresti ja pienryhmien käyttäminen voi olla hankalaa, silloin toiminta vaatii tarkkaa suunnittelua ja porrastusta. Monesti ruokailutilanteissa omahoitajat syövät samassa pöydässä oman pienryhmänsä kanssa. Pienryhmien kautta siirtymätilanteetkin ovat lapsille inhimillisiä ja mukavia tilanteita. (Mikkola & Nivalainen 2009, 38-45.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen toteutusta. Kappaleet käsittelevät aiheen valintaa, tavoitteita, tutkimusmenetelmiä ja sen toteutusta. Lisäksi kerrotaan tarkemmin kyselylomakkeen sisällöstä. Lopuksi pohditaan myös yleisesti tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

7.1 Tutkimuksen aihe

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten omahoitajuutta käytännössä toteutetaan eri päiväkodeissa Vaasassa. Tutkimuksessa selvitettiin mihin menetelmiin ollaan tyytyväisiä sekä mahdollisia haasteita menetelmiin liittyen. Tutkimus toteutettiin kevään 2013 aikana kahdessa eri päiväkodissa.

Päiväkotimaailma on tutkijoille tuttu työympäristö, jossa päiväkodin ja kodin yhteistyö on keskeinen tekijä. Monessa paikkaa omahoitajuus toimii yhteistyön pohjana. Mielenkiinto tutkimuksen aiheeseen heräsi, kun havaittiin, että omahoitajuutta toteutettiin monilla eri tavoin eri paikoissa. Tämän vuoksi haluttiin selvittää henkilökunnan mielipiteitä menetelmistä.

7.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Aineistoa kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa (Hirsjärvi ym. 2007, 160).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan tutkimusmenetelmiä, joissa tutkittavien omat mielipiteet ja ”ääni” pääsevät esille. Tällöin tutkija ei määrää mikä on tärkeää. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Näin ollen ainostonkeruumentelmäksi valittiin kyselylomake, niiden avulla tutkimusaineistoa voitiin kerätä laajasti.

7.2.1 Kyselylomake

Kyselylomake oli luonnollinen valinta, koska sen avulla tavoitettiin monia henkilöitä kerralla ja samalla kyselyllä voitiin kysyä monia eri asioita. Lomakkeisiin työntekijät vastasivat anonyymisti, jolloin vastaukset olivat mahdollisesti todemmukaisempia kuin esimerkiksi haastattelulla olisi saatu. Lisäksi tuotiin esiin, että lomakkeita käytettiin ainoastaan opinnäytetyötä varten ja ne tuhoetaan tutkimuksen jälkeen.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat avoimia kysymyksiä ja joukossa oli myös yksi puolistrukturoitu kysymys. Aluksi selvitettiin taustatietoja esimerkiksi koulutustaustaa ja työkokemusta. Muut kysymykset liittyivät omahoitajuuteen ja sen toteutukseen omassa työyhteisössä sekä mahdollisiin kehittämisehdotuksiin. Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta vastaajien olisi helppo ymmärtää ne ja vastaaminen olisi mielekkäämpää. Kyselylomakkeet vietiin henkilökohtaisesti paikan päälle ja kerrottiin lyhyesti tutkimuksen sisältö, jolloin heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä liittyen kyselylomakkeeseen tai opinnäytetyöhön.

7.2.2 Sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta löytyy aina useita kiinnostavia asioita, mutta on valittava tarkkaan rajattu kokonaisuus ja kerrottava siitä kaikki, mitä saa irti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä havaintoja aineistosta ja havaintoja voidaan luokitella. Olennaista on, että tuloksista erotellaan samanlaisuudet ja eroavaisuudet. Analyysin avulla tutkitaan lähinnä kielellisiä aineistoja. Tarkoituksena on erilaisten sisältöjen luokittelun avulla analysoida tutkittavaan ilmiöön liittyviä sisältöjä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Vaiheessa yksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään, toisin sanoen karsitaan tutkimuksen kannalta kaikki epäolennainen pois. Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan eli ryhmitel-

lään, eli siitä etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Kolmanneksi abstrahoidaan eli luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-111.)

Sisällönanalyysi koostuu usein luokittelusta ja teemoittelusta. Luokittelu on yksinkertaisesti aineiston järjestämistä, jolloin siinä määritellään erilaisia luokkia, ja lasketaan montako kertaa se aineistossa esiintyy. Teemoittelussa painotetaan enemmän sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu. Tarkoituksena on siis pilkkoa aineistoa ja ryhmitellä ne eri aiheiden mukaan. Näin pystytään vertailemaan tiettyjä teemoja tutkimusaineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Näiden faktojen pohjalta tulosten analysoinnissa päädyttiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin käyttöön, koska se vastasi parhaiten tutkimuskysymyksiin.

7.3 Luotettavuus, pätevyys ja eettisyys

Tutkimuksissa arvioidaan toteutetun tutkimuksen luotettavuutta, koska luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Arviointiin on olemassa erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Kun puhutaan tutkimuksen luotettavuudesta, käytetään käsitteitä reliabelius ja validius. Reliabelius tarkoittaa sitä, että tutkimustuloksia voidaan pitää toistettavina. Tämä tarkoittaa sitä, että tulokset eivät saisi olla sattumanvaraisia. Käsitteenä validius tarkoittaa pätevyyttä. Toisin sanoen se mittaa tutkimuksesta tehtyjen johtopäätösten luotettavuutta; sitä, että tutkimuksessa tutkitaan sitä mitä on tarkoituskin tutkia. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.) Tutkimuksessa luotettavuutta tuki se, että kyselyyn vastattiin täysin anonymisti ja vastaajat olivat kaikki kokeneita alan ammattilaisia.

Tutkijan eettiset menetelmät ja tutkimuksen uskottavuus ovat aina yhteydessä toisiinsa. Tutkijan tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia menetelmiä sekä toteuttaa tuloksien julkaisussa avoimuutta. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida tiettyjen vaatimusten mukaan. Tutkimusta tehdessä tulee noudattaa rehellisyyttä ja huolellisuutta sekä tarkkuutta. Nämä tulee ottaa huomioon niin tutkimustyössä, tutkimusten arvioinnissa kuin tulosten tallentamisessa-

kin. Tutkimusta tehdessä tulee jatkuvasti soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.)

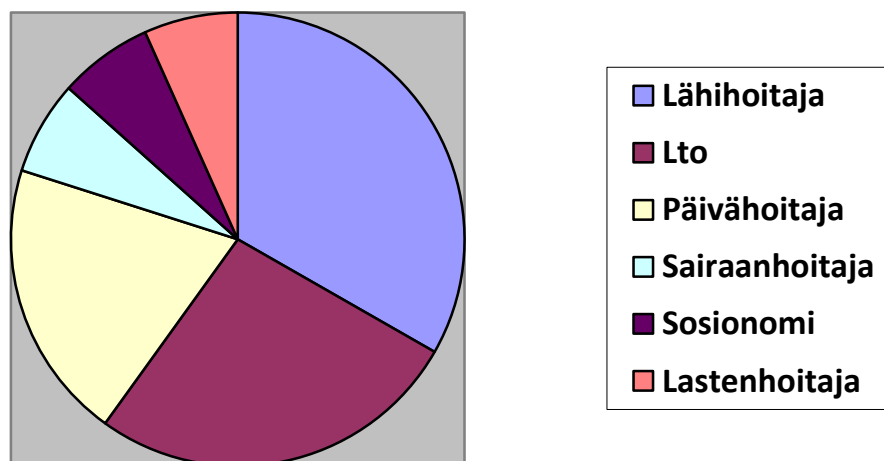
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselylomakkeet (LIITE 2) jaettiin yhteensä 28 työntekijälle kahteen eri päiväkoitiin. Vastauksia saatiin takaisin 15 kappaletta, tällöin vastausprosentti oli 53,6. Kyselylomake sisälsi kaiken kaikkiaan 13 kysymystä ja lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus esittää muita ajatuksia, joita ei muiden kysymysten yhteydessä tullut ilmi.

8.1 Taustatiedot

Ensimmäiseksi kysyttiin vastaajien koulutustaustaa (**Kuvio 1**). Vastanneista lähihoitajia oli viisi (33,3 %), lastentarhanopettajia neljä (26,7 %), päivähoitajia kolme (20 %), sekä yksi sairaanhoitaja (6,7 %), yksi sosionomi (6,7 %) ja yksi lastenhoitaja (6,7 %). Kuviossa Lto tarkoittaa lastentarhanopettajaa.

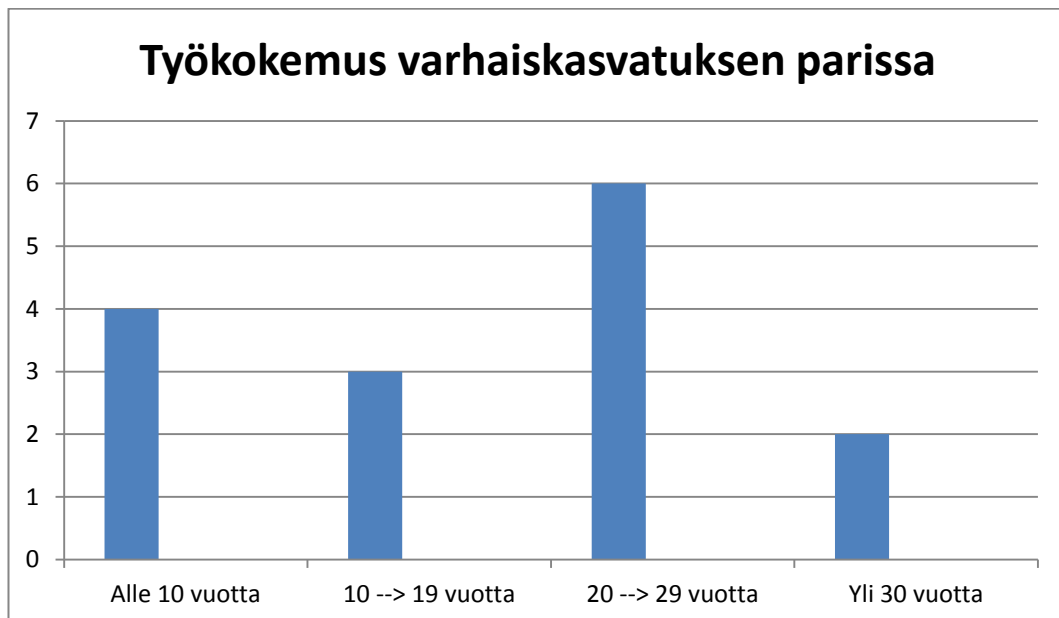
Vastaajien koulutustausta

Kuvio 1. Vastaajien koulutustausta.

8.1.1 Työkokemus varhaiskasvatusalalla

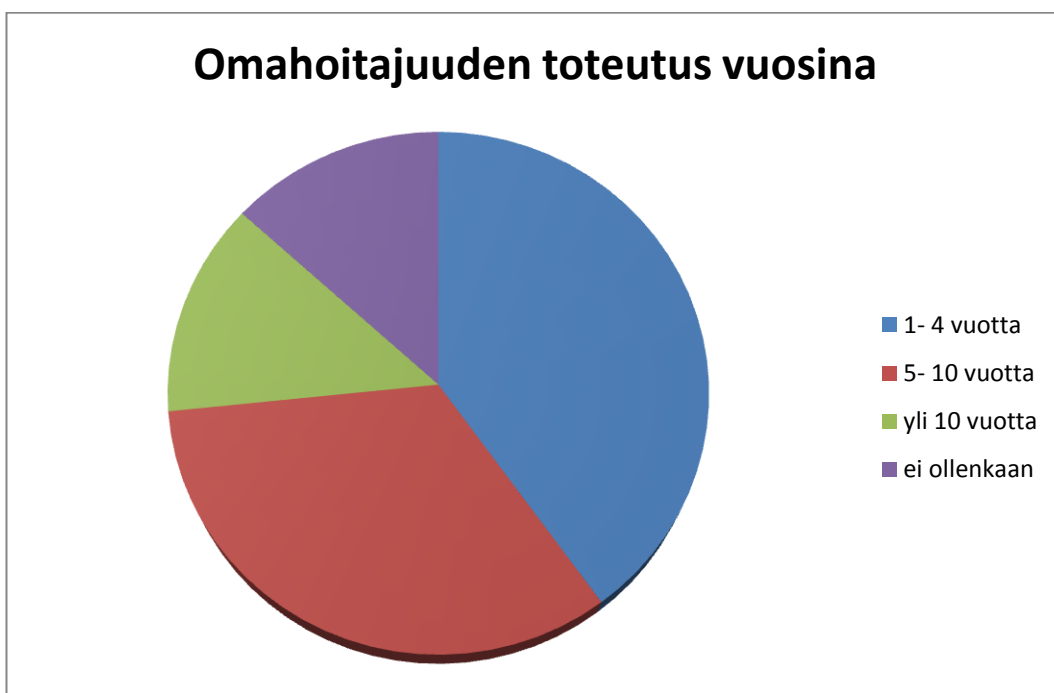
Toisessa kysymyksessä selvitettiin kuinka kauan vastaajat ovat työskennelleet varhaiskasvatuksen parissa (**Kuvio 2**). Alle 10 vuotta työskennelleitä oli neljä (26,7 %), 10-19 vuotta työskennelleitä oli kolme (20 %), 20-29 vuotta työskennelleitä oli kuusi (40 %) ja kaksi (13,3 %) oli työskennellyt yli 30 vuotta. Vastaajista pisin työkokemus oli 37 vuotta ja vastaavasti lyhin 1,5 vuotta. Kuviossa pylväät kuvaavat vastaajien määrää.

Kuvio 2. Työkokemus varhaiskasvatuksen parissa.

8.1.2 Kauanko olet toteuttanut työssäsi omahoitajuutta?

Vastauksista kävi ilmi, että omahoitajuus on melko tuore ilmiö päiväkodeissa. Vastaajista kymmenen (77 %) oli toteuttanut omahoitajuutta työssään keskimäärin 3,9 vuotta. Kokemus jakautui 1,5- 5 vuoden välille. Kaksi (13,3 %) vastaajista oli toteuttanut omahoitajuutta yli 15 vuotta. Tuloksissa otettiin erikseen huomioon kolme vastaajaa, joista yksi mainitsi toteuttaneensa omahoitajuutta ”muutamana vuoden” ja kaksi eivät ole toteuttaneet lainkaan, koska työskentelivät esikouluryhmässä, jossa omahoitajuus ei ollut käytössä. (Kuvio 3.)

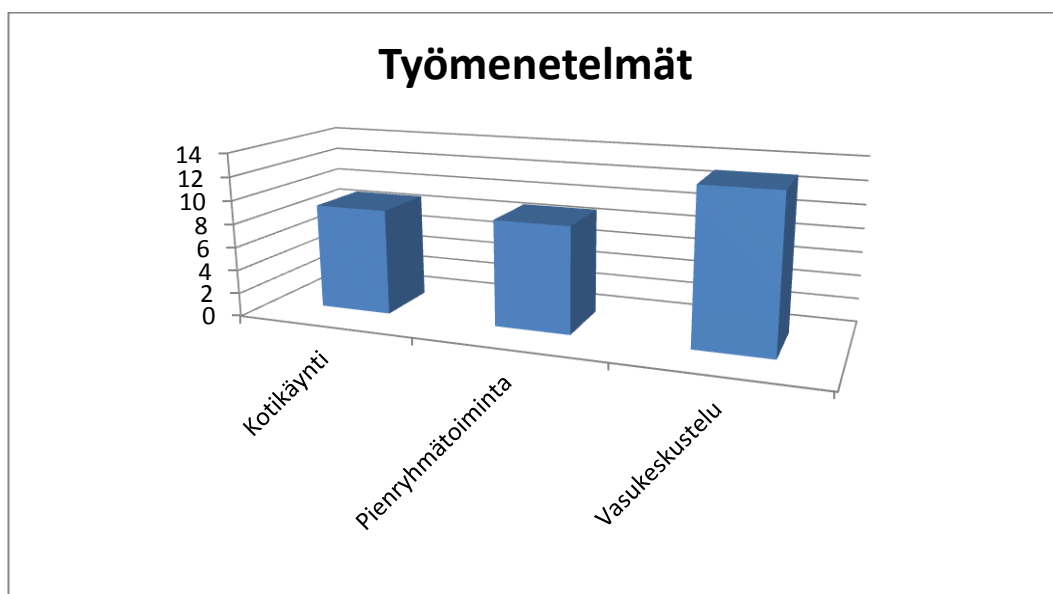
Kuvio 3. Omahoitajuuden toteutus vuosina

8.1.3 Omahoitajuus koulutus

Kysymyksellä selvitettiin minkälaista koulutusta työntekijät olivat saaneet omahoitajuuteen liittyen. Vastauksia saatiin 14, jotka kaikki olivat saaneet jonkinlaista koulutusta asiasta. Yksi oli jättänyt kokonaan vastaamatta. Yli puolet (57 %) vastaajista mainitsivat Lapsen silmin-koulutuksen. Vastauksissa mainittiin eri kaupungin järjestämiä koulutuksia esimerkiksi Omahoitajuus.

8.2 Omahoitajuuden työmenetelmät

Kysymyksessä viisi selvitettiin mitä työmenetelmiä työntekijöillä on päiväkodissa käytössä (**Kuvio 4**). Valmiina oli kolme vastausvaihtoehtoa, joista vastaaja sai valita sopivat kohdat. Vastausvaihtoehdot olivat kotikäynti, vasu-keskustelut ja pienryhmätoiminta, joiden lisäksi vastaaja sai itse kertoa muista mahdollisista menetelmistään joita käyttää. Kuviossa siniset palkit kuvaavat vastaajien määrää.

Kuvio 4. Työmenetelmät omahoitajuudessa

Kysymykseen vastasi 14, yksi jätti kokonaan vastamaatta. Vastauksista kävi ilmi, että vasu-keskustelut olivat yleisin tapa toteuttaa omahoitajuutta. Vastaajista 92,9 % mainitsi käyttävänsä vasu-keskustelua työssään. Kotikäyntejä ja pienryhmätoimintaa kumpaakin käytti yhdeksän (64,3 %) vastaajaa. Kaksi pienryhmätoiminnan käyttäjistä kertoi toteuttavansa sitä vain silloin tällöin.

Lisäksi vastaajista 28,6 % oli maininnut, että omahoitajuutta käytetään tiedonsiirtoon ja kuulumisten vaihtoon. 14,4 % mainitsi siirtokeskustelut esimerkiksi kun lapsi tulee ryhmään tai siirtyy toiseen ryhmään.

”Mukana entisestä ryhmästä omahoitaja + uusi omahoitaja + lapsen vanhemmat.”

Yksi vastaajista kertoi, että omahoitaja vastaa lapsen alkutaipaleesta hoidossa. Kahden (14,3 %) vastaajan kohdalla nousi esiin kasvun kansiot, joista mahoitaja on vastuussa.

Seuraavassa kysymyksessä vastaajat pohtivat mitkä menetelmät heidän mielestään erityisesti toimivat. Vastauksia saimme 13 ja yksi jätti vastaamatta sekä yhtä vastausta oli vaikea tulkita, joten se jätettiin huomiotta. Pienryhmätoiminta sai eniten kehuja, vastaajista yli puolet eli 53,8 % kokivat pienryhmätoiminnan toimivaksi menetelmäksi.

”Jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin, ja kasvattaja oppii tuntemaan lapsen ja huomaa, jos jossain tarvitaan tukea.”

”Pienryhmätoiminta, ryhmässä 7 lasta. Suunnitellaan yhdessä lasten kanssa toimintaa. Itsellä samat lapset jo kolme vuotta.”

”Pienryhmätoiminta rauhoittaa toimintaa ja on enemmän aikaa yksilölliseen ohjaukseen ja tukemiseen.”

Vasu- keskustelut ja kotikäynnit saivat yhtä paljon mainintoja. Vastaajista viisi eli 38,5 % piti niitä hyvinä menetelminä. Neljäs esiin noussut teema oli vastuun jakaminen. Vastuun jakaminen koettiin työtä helpottavana tekijänä.

”Näin saadaan selkeä ja kattava tieto lapsesta, joka on yhden aikuisen tiedossa. Omahoitaja jakaa nämä tiedot muun työtiimin kesken.”

”Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä helpottaa paljon, kun kotikäynti on tehty. ”

”Kotikäynti on ensiarvoisen tärkeää lapselle varsinkin jos hän vasta aloittaa hoidon. Lapseen ja vanhempiin pystyy luomaan hyvän alun kasvatuskumppanuudelle. Lapsen on turvallisempi ja helpompi aloittaa hoito.”

”Vasu- keskustelut ovat tärkeitä pk:n ja kodin väliseen yhteistyöhön lapsen parhaaksi.”

”Vasu- keskustelut myös hyödyllisiä, saa paljon vanhemmilta tärkeää tietoa lapsesta ja voi antaa vanhemmille tietoa, miten lapsi toimii ryhmässä.”

8.3 Omahoitajuus työpäivien aikana

Kysymykseen seitsemän vastasivat kaikki 15 vastaajaa. Kysymyksellä selvitettiin miten omahoitajuus näkyy työpäivien aikana. Vastausten perusteella omahoitajuus näkyy monella eri tavalla päiväkodin arjessa. Eniten se näkyy pienryhmätoimintana (33,3 % vastaajista), jolloin ”omien” lasten kanssa vietetään enemmän aikaa päivän aikana. Vastauksissa nostettiin myös esiin, että ruokailu tapahtuu usein omassa pöydässä pienryhmän kesken (26,7% vastaajista). Vastaajista yksi totesi käyttävänsä pienryhmätoimintaa jatkuvasti: kaikki perushoitotilanteista toimintatuokioihin, ulkoiluun ja lepo hetkeen hoituu pienryhmissä.

”Pienryhmätoiminnassa syntyy kiinteä suhde omahoidettavien kanssa ja heidät pystyy huomioimaan yksilöllisemmin.”

Eräs toinen vastaajista totesi, että ryhmässä käytetään päivittäin pienryhmiä, mutta se ei välttämättä koostu ”omista” lapsista. Kahdessa vastauksessa kävi myös ilmi, että omahoitajuus ei arjessa juurikaan näy, vaan kaikki hoitavat kaikkia, ei valikoida. Silloin omahoitajuus näkyy enemmän kirjallisissa töissä. Myöskään kahdella vastaajista omahoitajuus ei juurikaan päivittäin näy, koska työskentelevät esikouluryhmässä. Päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa hoitaa omahoitaja, joka tietää parhaiten päivähoidon puolelta lasta koskevat asiat.

Kolme vastaajista nosti esiin, että lapsi turvautui helpommin omahoitajaansa, mikä näkyi erityisesti aamulla hoitoon tullessa tai esimerkiksi arkojen lasten kohdalla. Kaksi vastaajaa toi esiin myös sen, että havainnointi on helpompaa. ”Omia” lapsia huomioi tarkemmin, jolloin oppimisen tukea on helpompi antaa lapsille jotka tuntee paremmin.

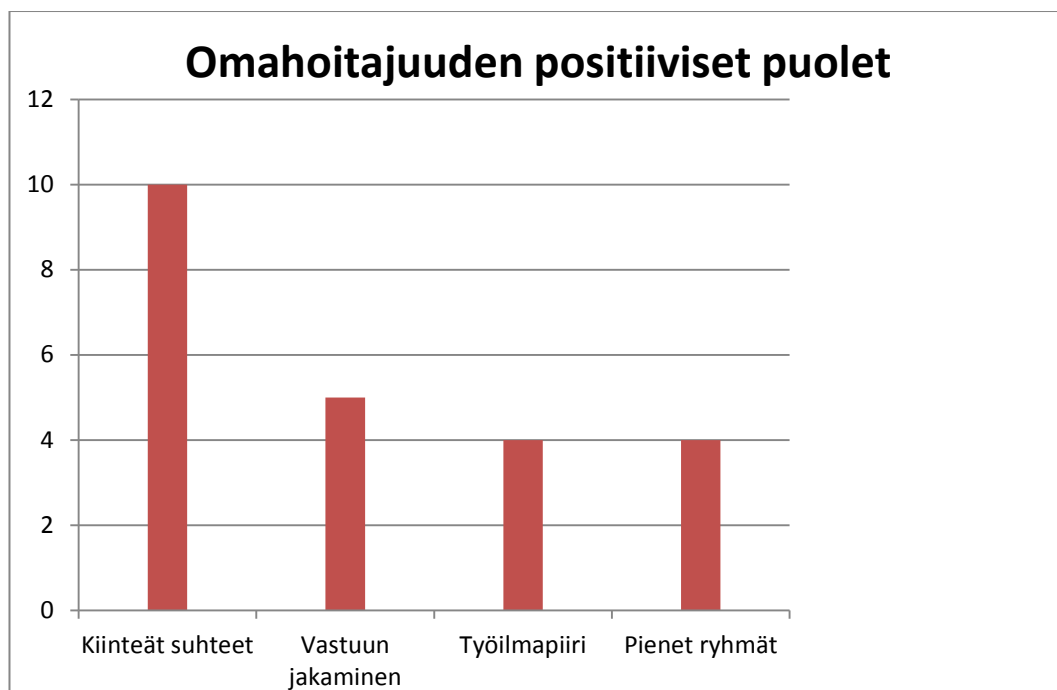
”Pyrin olemaan alkuun enemmän ”omien” kanssa. Jos esiintyy ikävöintiä, annan syyliä ja toimin kuten vanhempien kanssa on sovittu.”

Jatkeena edelliselle kysymykselle kysymyksessä kahdeksan selvitettiin näkykö omahoitajuus eri tavalla eri ikäisten kanssa, johon yksi jätti kokonaan vastaamatta. Vastauksissa kävi ilmi, että pienten ja isojen ryhmissä omahoitajuuden toteuttamisessa ja näkyvyydessä on eroja. Pienillä tärkeää oli perushoito ja turva, jota saa omahoitajalta. Tärkeässä roolissa oli myös omahoitajan kotikäynnit varsinkin päivähoidon aloittavilla lapsilla. Jopa 43% vastaajista nosti esiin pienten hakevan enemmän turvaa omahoitajalta. Vastaavasti isommat (yli 3-vuotiaat) hakivat turvaa tarvittaessa kaikilta aikuisilta ja heillä omahoitajuus näkyi useimmiten pienryhmätoimintana. Isommilla omahoitajuus oli enemmän tukemista ja opastamista.

”Pienten lasten kanssa omahoitajuus on pääosin turvallisuuden huomioimista (fyysisen ja psyykkisen) ja syli on tärkeä, sekä apu perushoitotilanteissa.”

8.4 Omahoitajuuden hyvät ja huonot puolet

Seuraavaksi kysyttiin työntekijöiden mielipiteitä omahoitajuuden positiivisista puolista (**Kuvio 5**). Tähän vastasi 14, eli yksi jätti kokonaan vastaamatta. Vastauksen sisältö jaettiin neljään eri teemaan. Alla olevassa kuviossa punaiset palkit kuvaavat teeman esiintymiskertoja vastauksissa.

Kuvio 5. Omahoitajuuden positiiviset puolet

Jopa kymmenen vastaajaa (71,4%) toi ilmi, että positiivista omahoitajuudessa on, että tuntee lapsen sekä hänen vanhempansa paremmin. Näin pystyi muodostamaan heihin läheisemmän suhteen ja se auttoi työntekijöitä muistamaan lasten asiat paremmin. Lapsi tunsikin oman hoitajansa ja vanhempien oli helpompi luottaa ja kääntyä tutun hoitajan puoleen.

”Motivoi kehittämään omaa työskentelyä niin, että se hyödyttää mahdollisimman paljon lasta ja koko perhettä.”

”Tutustuu paremmin vanhempiin ja on helpompi tuoda vaikeita ja ehkä arkojakin aiheita esille -> luottamuksellinen suhde”

Vastaajista viisi (35,7 %) nosti esiin vastuun jaon, joka toi selkeyttä päiväkotityöhön. Työtä helpotti, kun ei tarvinnut keskittyä moneen lapseen samaan aikaan ja lasten asioissa oli selkeät vastuunkantajat, joten työmäärä jakautui usealle. Omahoitajuus selkeytti lasten asioiden hoitamista, esimerkiksi keskusteluja ja tiedon siirtoa.

”Kun lapset on nimetty sinulle, on sinulla enemmän vastuuta niistä ”omista” lapsista.”

28,6 % vastauksista käsitteli työn ilmapiiriä, josta nousi esiin erityisesti kaksi asiaa: rauha ja jaksaminen. Vastaajat totesivat omahoitajuuden tuovan työskentelyrauhaa ja vähentävän kiireen tuntua. Yksi vastaajista totesi päivien olevan rauhallisempia ja vähemmän meluisia pienryhmien ansiosta.

”Jaksamista. Iloa! Rauhaa!!!”

”Vähentää kaaosta ja riittämättömyyden tunnetta.”

Neljä vastaajista (28,6 %) koki pienet ryhmät positiivisena menetelmänä. Pienet ryhmät edistivät lasten huomiointia ja näin ollen oli helpompi tunnistaa mahdolliset tuen tarpeet. Kuten edellisessä kohdassa kävi ilmi, ne myös rauhoittivat ilma-
piiriä ja ”omiin” lapsiin muodostuu läheisempi suhde.

”Saa olla luvan kanssa ”ykkönen” hoitopäivän ajan, työkaverit eivät ole katkeria/kateellisia lapsen suomasta kiintymyksestä!”

”Läheisyys ja sensitiivisyys kasvaa omaan pienryhmän lapsiin. Omien ruutiinien luomista ryhmän taitojen mukaan.”

Kun kysyttiin omahoitajuuden puitteissa mahdollisesti kohdattuja haasteita, vastaajista kaksi ei ollut kohdannut ollenkaan haasteita ja yksi oli jättänyt kokonaan vastaamatta. Selkeimmin nousi esiin vuorovaikutuksen toimivuus perheiden/lasten kanssa. Jos kemiat eivät kohdanneet, se toi omat haasteensa työhön. Myös perheen taustat ja kulttuurierot sekä kieli hankaloittivat yhteistyötä. Oma-

hoitaja ei myöskään aina ollut ihminen jonka kanssa lapsella sopi kemiai yhteen. Yksi vastaajista toi kuitenkin esiin, että joskus hankalat tilanteet vahvistivat omahoitajuussuhdetta.

”Perhetilanne voi olla vaikea ja mieltii kuinka syvälle perheen asioihin voi sekaantua?”

”Ulkomaalaisuus, kulttuurit. AVOIMIN SILMIN aina oppii uutta!”

”Kaikki vanhemmat eivät halua hoitajaa ”liian” lähelle ja mielestäni se pitäisi hyväksyä.”

Kaksi vastaajista koki erityistarpeita vaativat lapset välillä haastaviksi ja niihin saattoi välillä väsyä, koska nämä lapset kuormittavat yhtä työntekijää eikä vastuuta voi jakaa muille.

”Välillä väsyä jonkun lapsen erityistarpeisiin... ei voi sanoa, että hoida sä välillä.”

8.5 Omahahoitajuuden kehittäminen työpaikalla

Kysymyksessä 11 kysyttiin omahoitajuuden kehittämisehdotuksia omalla työpaikalla, johon kaikki vastasivat. 33% vastaajista oli tyytyväisiä tämänhetkiseen tilanteeseen. Näiden lisäksi muilla vastaajilla erityisesti kotikäyntien tarpeellisuus nousi esiin.

Kaksi vastaajista toi esille, että jos lapsi on pienestä asti samassa talossa hoidossa, niin kotikäyntejä ei tarvitsisi joka kerta tehdä kun lapsi vaihtaa ryhmää/osastoa. Nämä vastaajat kokivat kotikäynnin tarpeellisenä silloin, kun lapsi ensimmäistä kertaa aloittaa hoidon tai siirtyy uuteen paikkaan. Erityisesti he olivat sitä mieltä, että pienillä lapsilla kotikäynnit ovat tärkeitä. Vastaajat kokivat, että kotikäynnin alkuperäinen idea oli kadotettu. Yksi vastaajista harmitteli, kun kotikäynti ei aina ole mahdollinen, jos lapsi esimerkiksi tulee hoitoon äkillisesti vaikka vanhemman työllistyessä. Vastaaja koki, että lapsen rauhallista siirtymistä päivähoitoon tulisi

kehittää. Yksi vastaaja kehittäisi kotikäyntiin liittyviä käytäntöjä kun kyseessä on maahanmuuttajaperheet. Hänen mielestään kyseisiin perheisiin tulisi kotikäynneille mennä kaksi hoitajaa kerrallaan turvallisuussyistä.

Vastaajista kolme (20 %) näki kehittämistarpeita ryhmäjoissa. Yksi näistä halusi enemmän pienryhmätoimintaa, koska koki sen rahoittavan toimintaa lasten kanssa. Toinen taas toivoi tasaisempia lapsiryhmien iän ja kahden paikkalaisuuksien osalta. Kolmas toivoi tiloja ja henkilökuntaa enemmän pienryhmätoimintaa koskien, esimerkiksi seitsemän lapsen pienryhmässä ”apukädet” olisivat tarpeen.

Lisäksi kehittämisen tarvetta näki yksi vastaaja ajanhallinnassa, koska omahoitajuus vie yhden ihmisen aikaa, eikä muille töille jää riittävästi aikaa.

”Omahoitajuus voi myös päättyä ”töksähtäen”, kun lapsi siirtyy toiseen ryhmään. Ihanne olisi, että hoitaja seuraisi aina mukana.”

”Omahoitajuus kaikissa oman päiväkodin ryhmässä. Rohkeutta kokeilla ja keskustella omahoitajuudesta.”

”Olemme kehittäneet alusta asti n. 5 vuotta ja on jo pitkällä. aina voi kehittää.”

”Meidän talossa omahoitajuutta ei onneksi oteta liian kirjaimellisesti ja otetaan se rikkautena, ei rajoitteena.”

8.6 Omahoitajuuden merkitys kasvatuskumppanuudessa

Kaikki 15 vastaajaa olivat yhtä mieltä siitä, että omahoitajuudella on erittäin tärkeä merkitys kasvatuskumppanuuden muodostumisessa. Vastaajat kokivat sen muun muassa helpottavan ja luovan pohjaa kasvatuskumppanuuden syntymiselle ja kehittymiselle. Koettiin myös, että vanhempien on helpompaa lähestyä yhtä ja samaa tuttua hoitajaa, jolloin pystyi luottamuksellisesti kertomaan asioista puolin ja toisin. Käytännön asiat oli helpompaa hoitaa, kun ne pystyi hoitamaan yhden työntekijän kanssa. Vastaajista kahdeksan (53,3 %) nosti tämän asian esiin.

Yksi vastaajista koki kuitenkin, ettei omahoitajuus aina vahvista kasvatuskumppanuutta, koska kontakti muihinkin hoitajiin voi olla yhtä hedelmällistä. Eräs vastaajista toi esiin myös vanhempien näkökulman ja mielipiteet siitä, että omahoitajuus on tukenut heidän kasvatustyötään. Omahoitajuuden koettiin myös tukevan kasvatuskumppanuutta kotikäyntien osalta, koska se luo hyvän pohjan kasvatuskumppanuuden syntymiselle. Vastaajat kokivat, että omahoitajuus ja kasvatuskumppanuus tukevat toinen toisiaan.

”Erittäin tärkeä!! Nykyajan hektisyys lasten perheissä ajaa omahoitajuuden tärkeää merkitystä.”

”Se antaa myös vanhemmille sen tunteen, että joku välittää aidosti heidän lapsestaan.”

”Kasvatuskumppanuutta edistävä vaikutus. Vanhemman on helpompi puhua omahoitajalle ja omahoitaja on hyvin kartalla lapsen asioista.”

”Sama hoitaja keskusteluissa luo turvaa ja antaa syvyyttä kasvatuskumppanuuteen.”

8.7 Omahoitajan tärkein tehtävä

Asiaa kysyttäessä kaikki 15 vastasivat ja vastauksista nousi selkeästi esiin neljä eri teemaa, jotka liittyivät vahvasti toisiinsa. (**Kuvio 6.**)

”Lapsen viihtyvyys päiväkodissa. Alussa kun lapsi aloittaa, omahoitajan olisi hyvä olla lapsen lähellä, turvana. Saada lapsen luottamus.”

Vastaukset	Määrä
Turvallisuus	12
Tukeminen	5
Läsnä oleminen	5
Luottamus	4

Taulukko 1. Henkilökunnan vastaukset

Vastaajista 12 (80 %) toi esiin turvallisuuden. Vastauksissa käsiteltiin lapsen ja hoitajan välistä turvallista suhdetta: lapselle olo hoidossa tuli tehdä turvalliseksi ja hyväksi antamalla empatiaa, rajoja ja sääntöjä, joista turvallisuus kumpuaa. Tämän lisäksi omahoitajan tuli luoda hyvä ja turvallinen suhde myös vanhempiin.

”Hyvä, luotettava, turvallinen olo lapselle ja perheelle.”

Lasta on tärkeä tukea päivähoidon arjessa. Omahoitajan on tärkeä kannustaa ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Asian nosti esiin viisi vastaajaa (33 %). Kasvu ja kehitys tuli olla turvattu yhdessä vanhempien kanssa, jolloin omahoitajan tärkeäksi tehtäväksi muodostui myös vanhempien tukeminen kasvatustehtävässään.

”Tukea ja kannustaa lasta ja perheitä arjessa.”

Tämä asia mainittiin viidessä (33 %) vastauksessa. Lapsen lähellä oleminen ja sylin ja empatian antaminen koettiin tärkeäksi tehtäväksi. Lapsen ja hoitajan lämmin suhde koettiin merkittäväksi. Lasta tuli kuunnella ja välittää hänestä aidosti.

”Läsnäolemisen taito, aistit avoinna. Tuntosarvet ”herkkänä” lapsen ja hänen perheensä kanssa.”

Vastausten pohjalta ilmeni, että tärkeää oli saada lapsen ja perheen luottamus, jotta yhteistyö lähti sujumaan. Neljässä vastauksessa puhuttiin luottamuksesta, johon pyrittäessä tärkeää oli avoimuus ja rehellisyys.

Vastaajista yksi nosti esiin ainoastaan vanhempien kuulemisen tärkeimpänä omahoitajan tehtävänä. Hän koki sen tärkeimmäksi, koska vanhemmat tietävät ja tuntevat lapsensa parhaiten. Vanhempien kunnioittaminen ja tukeminen kasvatusasioissa lapsen parhaaksi tuli vastauksessa esiin..

Viimeisenä vastaajilla oli mahdollisuus jakaa muita ajatuksia omahoitajuudesta. Ajatukset olivat kaikkien yhdeksän vastaajan osalta positiivisia. Järjestään vastaajien mielipiteistä kävi ilmi kuinka tyytyväisiä ovat omahoitajuuteen työmenetelmänä.

”Paras asia työelämässäni. Tunnen itseni tärkeäksi ”omien lasteni” ja heidän kotiväkensä kanssa.”

”Lapsen kannalta todella hyvä asia, kun vain se ”omahoitaja” ei vaihtuisi, ainakaan pienillä lapsilla.”

”Omahoitajuus on hyvä ja toimiva asia. Se vaatii kaikilta ryhmän aikuisilta sitoutumista asiaan.”

”Hienoa, että tämä menetelmä on otettu käyttöön myös päivähoitossa. Lapsi ja vanhemmat ehdottomasti hyötyvät tästä käytännöstä. Toisaalta se auttaa myös työntekijää tekemään työnsä mahdollisimman hyvin ja siten tukee työssä jaksamista.”

”Olemme aloittaneet omahoitajuuden kehittelyn päiväkodissamme, jotta tilanteista päivän aikana tulisi rauhallisempia ja aikuisen mahdollisuudet kasvattaa lapsia olisi paremmat ja että yksittäinen lapsi saisi tarpeellisen tuen ja henkilökunta oikeasti oppisi tuntemaan lapset.”

”Jokaisen omat vahvuudet tulee esiin, koska teemme yhdessäkin isolla porukalla tiettyjä juttuja, suunnittelu-aika tiimille tärkeä, tietää mitä jokaisella pienryhmällä on menossa.”

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kuinka omahoitajuuden työmenetelmät toimivat päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta. Tutkimuksesta saatujen vastausten perusteella omahoitajuus koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi menetelmäksi. Vastaajat kokivat omahoitajuuden vahvistavan ja edistävän kasvatuskumppanuutta ja sen syntyä. Vastauksissa monessa kohtaa nousi esiin, että omahoitajuuden myötä vastuu jakautui tasapuolisemmin henkilökunnan välillä, mikä taas helpotti työntekoa. Vastausten perusteella omahoitajuus on melko tuore menetelmä päivähoidossa. Omahoitajuutta toteuttaneista vastaajista 85 % oli toteuttanut omahoitajuutta työssään viisi vuotta tai alle. Koska omahoitajuus on melko uusi asia, sitä kehitetään jatkuvasti, mikä nousi vastauksista esiin.

Vastausten perusteella nousi selkeästi esiin kolme tapaa toteuttaa omahoitajuutta. Kotikäynti, Vasu-keskustelut ja pienryhmätoiminta koettiin hyvinä ja toimivina keinoina toteuttaa omahoitajuutta. Menetelmistä kotikäynti jakoi mielipiteitä vastaajien kesken. Osa vastaajista koki sen ensiarvoisen tärkeäksi ja hyödylliseksi, kun taas toiset näkivät sen tarpeettomana ja voimavaroja kuluttavana. Mielipiderojen voisi vastausten perusteella päätellä johtuvan siitä, että työntekijät toimivat eri-ikäisten lasten kanssa. Pienten lasten ja päivähoidon aloittavien kanssa se koettiin merkittäväksi. Vanhempien lasten kohdalla, jotka esimerkiksi vaihtavat ryhmää päiväkodin sisällä, kotikäynnit koettiin turhaksi.

Huomattavaa oli, kuinka eri tavoin omahoitajuus näkyi työpäivien aikana. Jopa saman päiväkodin sisällä eri lapsiryhmissä omahoitajuuden toteutuminen näkyi eri tavalla. Vastausten perusteella se johtui siitä, että lapset ovat eri-ikäisiä ja jokainen työntekijä toteutti omahoitajuutta omalla tyylillään. Vastaajien keskuudessa omahoitajuus näkyi työpäivien aikana useimmiten erilaisena pienryhmätoimintana. Vastausten perusteella todettiin pienryhmätoiminnan rauhoittavan lapsiryhmän ilmapiiriä, jolloin se helpotti myös henkilökunnan työtä. Vaikka pienryhmätoiminta oli näkyvin menetelmä ja se koettiin toimivaksi ja hyödylliseksi, kaksi vas-

taajaa näki sen myös haasteellisena. Vastausten perusteella pienryhmätoiminta vei paljon aikaa työpäivästä, jolloin aikaa ei jäänyt työn suunnittelulle tai ideoinnille. Tämän voisi päätellä johtuvan siitä, että toiminta sitoo paljon aikuisia ja on intensiivistä. Lapsiryhmässä on myös kiinni koko päivän ajan.

Vastaajat olivat kohdanneet paljon erilaisia haasteita liittyen omahoitajuuteen. Eniten hankaluuksia aiheuttivat vuorovaikutussuhteiden toimivuus ja perheiden erilaiset taustat. Vastausten perusteella voisi päätellä ongelmien johtuvan monikulttuurisesta yhteisöstä, jossa eri kulttuurit kohtaavat. Haastetta tuovat mahdolliset kielimuurit ja erilaiset tavat hoitaa asioita. Väkisinkin omahoitaja kohtaa ongelmia vuorovaikutussuhteissa, kun kemiat eivät aina kohtaa vanhempien tai lasten kanssa. Silloin voisi miettiä jatkaako omahoitajuus-suhdetta vai onko tarpeellista vaihtaa omahoitaja johonkin toiseen.

Vastaajat toivat haasteena esiin myös liiallisuudella viedyn omahoitajuuden. Voi käydä niin, että omahoitaja kiintyy liikaa ”omiin” lapsiin tai lapsi kiintyy liikaa yhteen aikuiseen. Tällöin muut hoitajat jäävät vieraimmiksi ja se voi tuoda ongelmia hoitopäivän aikana. Koska työvuorot vaihtelevat, omahoitaja ei voi olla aina läsnä koko hoitopäivää. Siksi olisi tärkeää, että lapsi voisi turvautua myös muihin hoitajiin. Kaikki hoitajat kuitenkin väistämättä hoitavat kaikkia lapsia yhdessä tiiminä. Liiallisen kiintymyksen ehkäisemiseksi olisi hyvä jos esimerkiksi pienryhmät vaihtelisivat niin, että omahoitaja ei olisi aina omahoidettavien lasten kanssa. Tällöin lapset olisivat vuorovaikutuksessa myös muiden hoitajien kanssa. Omahoitaja voisi myös esimerkiksi auttaa lasta tutustumaan muihin päiväkodin lapsiin ja aikuisiin.

Vastaajat kokivat omahoitajuuden kautta vastuun jakamisen helpommaksi ja selkeämmäksi. Kuitenkin liiallisuuteen vietyä sekin aiheutti hankaluuksia. Esimerkiksi ongelmatilanteissa tai erityistarpeita vaativien lasten kohdalla vastuu saattoi kuormittaa yhtä työntekijää paljon. Koettiin, että ei voi pyytää muita työntekijöitä auttamaan kun kyse oli ”omasta” lapsesta. Tällöin olisi hyvä muistaa, että loppu-

jen lopuksi työ tehdään tiiminä ja eikä vedetä selkeää rajaa sille kuka on kenenkin omahoidettava.

Tulosten perusteella omahoitajan luoma turvallinen ja kiinteä suhde lapseen ja tämän vanhempiin on koettu omahoitajan tärkeimmäksi tehtäväksi. Omahoitajuuden kautta vuorovaikutussuhteista tuli läheisempiä ja syvempiä puolin ja toisin, kun vanhemmat saivat hoitaa asiat yhden tutun ja turvallisen hoitajan kanssa. Vastauksista kävi ilmi, että vastaajat olivat samoilla linjoilla kysyttäessä, mikä on omahoitajan tärkein tehtävä. Tämä oli tutkijoiden mielestä merkittävä asia, koska toimiva kasvatuskumppanuus mahdollistaa hyvän hoidon, kasvun ja kehityksen lapselle päivähoitossa. Lapselle tuli luoda turvallinen hoitopäivä unohtamatta sitä, että sen saattoi tehdä myös muu kuin omahoitaja.

Vanhemmat tarvitsevat päivähoidon puolesta tukea ja apua kasvatuksessa. Koska he ovat oman lapsensa asioissa asiantuntijoita, heitä tulee kuunnella ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Vastaajat olivat hyvin huomioineet tämänkin asian pohtiessaan omahoitajan tärkeitä tehtäviä. Heidän vastauksissaan avainsanoja olivat tukeminen ja turvallisuus. Lapsen lisäksi myös vanhemmat pitää ottaa huomioon. Vastauksen perusteella työntekijöillä oli hyvin hallussa omahoitajuuden merkitys.

Vastauksista tuli ilmi, että eniten kehittämisen aihetta nähtiin kotikäyntimenetelmän tarpeellisuudessa. Vastauksista päätellen vaadittiin tarkempaa määritelmää kotikäynneille, kenen kohdalla kotikäyntiä oikeasti tarvitaan ja kenelle siitä on oikeasti hyötyä. Tutkijoiden mielestä kotikäynnistä ei saisi tulla vain ”tapa” tai velvollisuus, vaan tulisi pohtia sen merkitystä tarkemmin. Jos lapsi käy samassa päivähoitopaikassa 1-vuotiaasta esikoululaiseksi, onko tarpeellista suorittaa kotikäynti aina kun siirtyy ryhmästä toiseen jos hoitajat ja tilat ovat tutut? Olisi hyvä kysyä esimerkiksi vanhempien mielipidettä tapauskohtaisesti kotikäynnin tarpeellisuudesta, ettei käyntiä tehdä vain, koska ”niin on aina tehty”. Kuitenkin kotikäynti vie aina resursseja ja työntekijän aikaa.

Kehittämisen tarvetta nähtiin myös päivähoidon tilojen järjestelyssä sekä henkilöstön määrässä. Koettiin, että henkilökuntaa tarvittiin enemmän, jos esimerkiksi pienryhmätoimintaa toteutetaan. Päiväkotien tulisi rohkeasti kokeilla eri toteutustapoja vastaamaan heidän resurssejaan ja löytää omalle tiimille sopiva tapa työstää omahoitajuutta.

Yleisesti ottaen omahoitajuus ja sen toteutustavat olivat vastaajille tuttuja. Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta olivat saaneet jonkinlaista koulutusta omahoitajuuteen liittyen ja melkein kaikki olivat sitä työssään toteuttaneet. Kaiken kaikkiaan omahoitajuus ja sen toteuttaminen koettiin ensiarvoisen tärkeänä päivähoitotyössä. Se antoi paljon voimavaroja ja monipuolista työmenetelmiä.

10 POHDINTA

Alussa opinnäytetyön aihe ja aloitus tuotti meille hankaluuksia. Olimme jo päätyneet yhteen aiheeseen ja hankkineet siitä pohjatietoa, kun jouduimme vaihtamaan aiheen. Aiheesta oli aiemmin tehty jo samankaltaisia tutkimuksia.

Lopulliseen aiheeseen päädyimme työkokemuksiemme kautta. Olemme molemmat työskennelleet useamman vuoden päiväkotimaailmassa ja nähneet paljon eri paikkoja ja työtapoja sijaisuuksien kautta. Kokemuksiemme perusteella toiset olivat hyvin sitoutuneita omahoitajuuteen ja toiset toteuttivat sitä pienemmällä kaavalla, mikä innosti meitä tutkimaan eri toteutustapojen toimivuutta. Myös ilmiön tuoreus johti aiheen valintaan. Sijaisena omakohtaista kokemusta omahoitajuudesta meillä ei ole, joten oli mielenkiintoista selvittää muiden työntekijöiden mielipiteitä.

Opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin, koska olimme aikatauluttaneet tekemisen etukäteen ja pidimme taulutuksesta kiinni. Toteutimme tutkimuksen keväällä 2013, jolloin kesän ja syksyn aikana saimme keskittyä pelkästään kirjoittamiseen. Haastetta toi kuitenkin kesä, jonka vietimme eri puolilla Suomea ja opinnäytetyön teko painottui syksyyn. Emme kokeneet aikataulua kuitenkaan liian tiukaksi, koska parin kanssa tekeminen sujui ilman ongelmia. Koimme, että molemmille mielenkiintoinen aihe edesauttoi työn etenemistä.

Pääsimme kirjoittamisessa hyvin alkuun, koska teoriaosuudestamme löytyi paljon monipuolista materiaalia. Aluksi pelkäsimme, saammeko tarpeeksi monipuolista materiaalia ja ensinnäkin löytyykö hyviä lähteitä tarpeeksi.

Mielestämme pelkästään omahoitajuutta käsittelevää materiaalia on melko vähän, joten koimme saavamme tästä työstä paljon hyötyä. Saimme hyvän kokonais kuvan omahoitajan työstä ja osaamme varautua tulevaisuudessa mahdollisiin haasteisiin. Tämä auttaa varmasti meitä tulevassa työssämme kehittymään hyviksi

omahoitajiksi ja osaamme tuoda työpaikalla erilaisia ja uusia näkemyksiä. Opin-
näytetyömme tekeminen oli meille kaiken kaikkiaan hyvin opettava kokemus.

Tutkimus toteutettiin anonymisti, jolloin jokainen sai vapaasti tuoda esiin omia
mielipiteitään ja näkemyksiään ilman, että hänet tunnistetaan. Aineisto myös tu-
hottiin, kun tutkimus oli tehty. Nämä asiat tukevat tutkimuksen eettisyyden toteu-
tumista. Vastaajat olivat ammattilaisia ja aihe oli heille tuttu, jolloin vastaukset
ovat olleet asianmukaisia ja luotettavia. Onnistuimme mielestämme tekemään sel-
keän ja yksinkertaisen kyselylomakkeen, koska vastauksissa oli selkeästi nähty
vaivaa ja niitä oli pohdittu. Ajattelimme selkeän kyselylomakkeen tekevän vas-
taamisesta helpompaa. Pohdimme kuitenkin, että olisimme voineet toteuttaa tut-
kimuksen useammassa kuin kahdessa päiväkodissa, kuitenkin käyttämämme koh-
deryhmä tuntui tällä aikataululla sopivalta. Pyrimme tekemään kyselylomakkeista
yksinkertaisuudessaan laajoja, joilla tutkimme asiaa monipuolisesti.

Tällaisen samantyyllisen tutkimuksen voisi toteuttaa niin, että tutkitaan henkilö-
kunnan mielipiteiden sijaan vanhempien näkemyksiä. Jatkotutkimuksen kannalta
olisi mielestämme myös mielenkiintoista toteuttaa pidempiaikainen tutkimus, jos-
sa vertailtaisiin päiväkoteja joissa omahoitajuutta toteutetaan niihin päiväkoteihin,
joissa varsinainen omahoitajuus ei toteudu. Tutkimuksessa voisi ottaa myös huo-
mioon vanhempien kokemukset ja mielipiteet.

LÄHTEET

- Bowlby, J. 1965. *Child Care and the Growth of Love*. England. Penguin Books Ltd.
- Bowlby, J. 1969. *Attachment and loss. Volume 1 Attachment*. Great Britain. Mackays of Chatham PLC.
- Brotherus, A., Hasari, A. & Helimäki, E. 1990. *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Rauma. Kirjayhtymä Oy.
- Friman, T. 2012. Kasvatuskumppanuus antaa tilaa myös lapselle. *Lastentarha-lehti*, 3/2012, 37.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. *Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Juva. WSOY.
- Hellström, M. 2010. *Sata sanaa kasvatuksesta*. Juva. PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu. Tammi
- Jaakkola, H. 2012. Turvallinen omahoitaja. *Kasvu- varhaiskasvatuksen ammattilaisille*, 1/2012, 14.
- Kalliala, M. 2012. *Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa*. Tallinna. Gaudeamus.
- Kalliala, M. 2009. *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki. Gaudeamus.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*. Vaajakoski. STAKES.
- Kaskela, M. & Kronqvist, E-L. 2007. *Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan*. Jyväskylä. STAKES.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki. WSOY.
- Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. *Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa*. Tampere. Tammi.
- Koivunen, P-L. 2009. *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. Juva. PS-kustannus.
- Kontu, E. & Suhonen, E. 2006. *Erytispedagogiikka ja varhaislapsuus*. Helsinki. Yliopistopaino.

Korkalainen, P. & Tuliharju, A. 2010. Turvallinen päivähoiton aloitus ja oma hoitajuus. Autetaan lasta pitämään vanhemmat mielessä! VARKEn kehittämispilotin prosessin kuvaus, perusteluja ja kuntakohtaisia esimerkkejä toimintamallista. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. PDF-tiedosto

Kuusinen, K-L. 2000. Kognitiivinen psykoterapia ja kiintymyssuhdeteoria. Jyväskylän yliopisto. Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu 4. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Lahikainen, A-R. & Rusanen, E. 1991. Uuteen päivähoitoon. Tutkimus päiväkodin sosiaalisen organisaation muuttamisesta, vastarinnasta ja kehittämisestä. Helsinki. Gaudeamus.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 6.9.2013. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036

Lund, T. & Soukankujan päiväkodin työryhmä. 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki. WSOY.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva. PS-kustannus.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi. Pedatieto.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu. Tammi.

Pulkkinen, S. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka (luento). Vaasa. Vaasan ammattikorkeakoulu.

Pyykkö, A., Salpakivi, P. & Vuorio, J-M. 1985. Päivähoiton kasvatustoiminta. Helsinki. Kirjayhtymä.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki. WSOY.

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Saarijärvi. Pedatieto Oy.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki. WSOY.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi. STAKES.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Laadunhallinnan perusteita ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Edita Prima Oy.

Starck, S. 2005. Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma. Hyvä lapsuus- hyvän elämän alku. Vaasan kaupunki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. 2013. Varhaiskasvatus. Viitattu 4.7.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia. Tammi

Hyvä päiväkodin työntekijä,

olemme sosionomiopiskelijoita Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teemme opin-
näytetyöhön liittyvää tutkimusta omahoitajuudesta ja sen toteuttamismenetelmistä
eri päiväkodeissa. Tällä kyselylomakkeella haluamme selvittää teidän ajatuksian-
ne omahoitajuuteen liittyen. Kysely tehdään täysin anonyymisti ja tiedot käsitel-
lään luottamuksellisesti sekä vastaukset tuhotaan tutkimuksen päätyttyä.

Kyselylomakkeemme sisältää avoimia kysymyksiä, joihin voit vastata omin sa-
noin. Voit tarvittaessa jatkaa vastauksiasi myös paperin toiselle puolelle. Toi-
voisimme, että vastaisitte ti 28.5.2013 mennessä, jolloin tulemme noutamaan vas-
tauksia. Valmiin lomakkeen voit laittaa mukana olevaan kirjekuoreen ja viedä
kansliassa olevaan kansioon.

Luvan kyselymme suorittamiseen olemme saaneet varhaiskasvatusjohtaja Lille-
mor Gammelgårdilta.

Kiitos vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin

Laura Mäenpää

Katariina Nieminen

Lisätietoja:

e1001344@edu.vamk.fi

e1001339@edu.vamk.fi

KYSELYLOMAKE

1. Koulutustausta/tutkinto

2. Kauanko olet työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa?

3. Kauanko olet toteuttanut työssäsi omahoitajuutta?

4. Oletko saanut omahoitajuuteen jonkinlaista koulutusta? Jos olet, niin minkälaista?

5. Millä menetelmillä toteutat työssäsi omahoitajuutta? Valitse sopiva/sopivat vaihtoehdot.

Kotikäynti ____ Vasu-keskustelut ____ Pienryhmätoiminta ____

Jotain muuta, mitä?

6. Mikä/ mitkä menetelmät mielestäsi toimivat? Miksi?

7. Miten omahoitajuus näkyy työpäiviesi aikana?

8. Näkyykö omahoitajuus eri tavalla eri ikäisten lasten kanssa?

9. Mitä positiivista omahoitajuus tuo työhösi?

10. Oletko kohdannut haasteita omahoitajuuteen liittyen? Jos olet, niin mitä?

11. Mitä työpaikkasi omahoitajuudessa voisi muuttaa/kehittää? Miksi?

12. Mikä merkitys omahoitajuudella on mielestäsi kasvatuskumppanuuden muodostumisessa?

13. Mikä on mielestäsi omahoitajan tärkein tehtävä?

VAPAA SANA/ MUITA AJATUKSIA OMAHOITAJUUDESTA

KIITÄMME VASTAUKSISTASI!